

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

”Uskoen katso entisiä teitä”

Siionin lauluissa esiintyvien metaforien kääntäminen suomalaiselle
viittomakielelle

Elina Korri ja Anniina Venäläinen

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

Huhtikuu/2012

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Elina Korri ja Anniina Venäläinen	Sivumäärä 43 ja 4 liitesivua
Työn nimi ”Uskoen katso entisiä teitä” Siionin lauluissa esiintyvien metaforien kääntäminen suomalaiselle viittomakielelle	
Ohjaava(t) opettaja(t) Sirpa Lyytinen ja Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry, Leena Haho	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön tavoitteena oli kääntää neljä Siionin laulua suomalaiselle viittomakielelle. Käännöstyössä tarkasteltiin erityisesti sitä, kuinka suomenkielisen lähtötekstin metaforat käännetään niin, että ne säilyttävät metaforisuutensa myös kohdekielellä. Lisäksi työssä pohdittiin, mitä mahdollisia ongelmia metaforien kääntämisessä ilmenee sekä löytyykö kyseisten metaforien kääntämiselle yhteistä linjaa. Opinnäytetyö tehtiin Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:lle.</p> <p>Siionin laulut kuuluvat olennaisena osana vanhoillislestadiolaisen yhteisön tilaisuuksiin. Vakiintuneiden viittomakielisten laulukäännösten tarve kumpusi yhteisön sisältä. Käännöstyön tavoitteena oli vastata tähän tarpeeseen ja antaa kuuroille Siionin lauluista samanlainen kokemus kuin kuuleville. Nämä käännökset auttavat edellä mainituissa tilaisuuksissa tulkaavia tulkkeja, jotka voivat hyödyntää käännöksiä tulkkauksessaan. Opinnäytetyöstä löytyy suuntaa antavaa tietoa siitä, kuinka metaforia voi kääntää suomalaiselle viittomakielelle. Tätä viittomakielentulkkit voivat käyttää työssään.</p> <p>Käännöstyö toteutettiin tekemällä lauluista useita eri versioita. Työssä hyödynnettiin myös vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluvia kuuroja ja viittomakielen tulkkeja palautteenantajina. Lopulliset käännökset viitottiin sekä kirjoitettiin glosseiksi ja annettiin Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n nettiportaaliin vanhoillislestadiolaisten tilaisuuksissa tulkaavien tulkkien käytettäväksi.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin, millaista käännöstapaa voidaan käyttää metaforien kääntämisessä suomen kielelle. Selvisi, että hyvä tapa kääntämiselle on se, että suomenkielisen metaforan tietyt elementit näkyvät myös viittomakielisessä käännöksessä. Tämä tapa ei paljasta metaforan merkitystä suoraan, vaan jättää kokonaisuuden ymmärtämisen käännöksen vastaanottajan varaan.</p> <p>Työssä tutkittiin myös mahdollisia kääntämisessä ilmenneitä ongelmia. Näitä ongelmia oli useita, ja haastavin niistä oli metaforien monitulkintaisuus. Muita ongelmia olivat esimerkiksi suomen kielen ja viittomakielen erilaisuus, laulujen säerajojen noudattaminen sekä laulumaisuuden säilyttäminen viittomakielisessä käännöksessä.</p>	
Asiasanat viittomakieli, kääntäminen, laulut, metafora, lestadiolaisuus	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme of Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Author Elina Korri and Anniina Venäläinen	Number of Pages 43 and 4 appendices
Title "Believe in the roads of the past" Translating metaphors that occur in the Songs of Zion into Finnish Sign Language	
Supervisor(s) Sirpa Lyytinen and Juha Manunen	
Subscriber and/or Mentor The Central Committee of Conservative Laestadian Congregations, Leena Haho	
Abstract <p>The aim of this thesis was to translate four Songs of Zion into Finnish Sign language. The main objective in the translation process was to observe how to translate the metaphors from the Finnish source text into the target language so that the metaphorical quality is maintained. Furthermore, this study discusses, on the one hand, problems that may occur in the translation of metaphors and, on the other hand, whether it is possible to find a consistent way to translate the metaphors in question. The study was conducted for the Central Committee of (Finnish) Conservative Laestadian Congregations (the SRK).</p> <p>The Songs of Zion have an important role in the gatherings of the Conservative Laestadian community. A need for established song translations into Sign language arose within the community. The purpose of the translation process was to respond to this need and to give deaf people an experience of the Songs of Zion similar to that of hearing people. These translations will help the interpreters in the aforementioned gatherings. This study provides also directional information on how to translate metaphors into Finnish Sign language. This may benefit interpreters in their work.</p> <p>Multiple translations were made of the four songs. Feedback on them was asked from certain deaf people and interpreters. The final translations were signed and given a written form. These were then put on the web portal of the Central Committee of (Finnish) Conservative Laestadian Congregations for the use of interpreters.</p> <p>This study explored the methods of translating metaphors into Finnish. It was discovered that a good method to translate them is to preserve certain elements of a metaphor in Finnish to be seen also in the Sign language translation. In this method, the meaning of a metaphor is not directly revealed, but understanding the metaphor as a whole is left to the responsibility of the receiver of the interpretation.</p> <p>Problems of translating metaphors were also studied in the thesis. Several problems were encountered, and of them the most challenging was the ambiguity of metaphors. Other problems were for example: the differences between the Finnish language and the Sign language, abiding to the verse line, and transferring the song quality to the Sign language translation.</p>	
Keywords Sign language, translating, songs, metaphor, Laestadianism	

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ ABSTRACT

1 JOHDANTO	5
2 KUUROT SUOMESSA	7
2.1 Suomalainen viittomakieli	8
2.2 Kuurot ja uskonto	9
2.3 Kuurot ja vanhoillislestadiolaisuus	9
3 SIIONIN LAULUT	11
4 METAFORAT	13
4.1 Siionin laulujen sisältämät metaforat	14
4.2 Viittomakielen metaforat	16
5 KÄÄNTÄMINEN	18
5.1 Uskonnollisten tekstien kääntäminen	18
5.2 Laulujen kääntäminen	21
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	22
6.1 Tutkimuskysymykset ja -menetelmä	22
6.2 Siionin laulujen kääntäminen	23
7 TULOSTEN TARKASTELU	27
7.1 Siionin laulujen metaforien kääntäminen	28
7.2 Ongelmat ja haasteet käännoistyössä	34
8 POHDINTA	37
LÄHTEET	41

LIITTEET

LIITE 1: Käännettävien Siionin laulujen sanat

1 JOHDANTO

”Sielussani aallot lyövät usein aivan yli pään” lauletaan Siionin laulussa 316. Mitä tämä säe tarkoittaa? Miten se viitotaan? Onko se tulkattuna joka kerralla erilainen? Onko tärkeintä välittää säkeen merkitys, vai täytyykö jättää merkityksestä jotain vastaanottajan pohdittavaksi? Näitä kysymyksiä olemme pohtineet koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Varsinaisesti opinnäytetyömme sai alkunsa, kun eräs vanhoillislestadiolaiseen herätysliikkeeseen kuuluva viittomakielentulkki harmitteli meille, että Siionin lauluista ei ole olemassa valmiita käännöksiä. Joka tulkkauskeralla laulu tulkataan eri tavalla, eivätkä kuurot voi oppia lauluja ulkoa virallisten käännosten puuttumisen vuoksi. Vaikeiden tekstiensä vuoksi myös merkitys jää joskus vaillinaiseksi. Tämä tulkki ehdotti meille opinnäytetyömme aiheeksi muutaman Siionin laulun kääntämistä suomalaiselle viittomakielelle. Tartuimme ehdotukseen innolla.

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu kirjallisen osuuden lisäksi produkti (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9). Työmme produktina oli kääntää neljä Siionin laulua vanhoillislestadiolaisen yhteisön käyttöön. Tässä yhteisössä Siionin laulut ovat tärkeässä asemassa ja seuroissa sekä muissa tilaisuuksissa lauletaan paljon. Laulut ovat kuin pieniä rukouksia, joten ne tulevat usein ihmisille läheisiksi ja henkilökohtaisiksi (Suomen Rauhanyhdistysten keskusyhdistys ry 2011). Tavoitteenamme oli mahdollistaa kuuroille nämä laulut omalla äidinkielellään yhtenäisten käännosten kautta.

Toisena tavoitteenamme oli pohtia, millä tavalla suomenkieliset metaforat käännetään suomalaiselle viittomakielelle. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset ovat seuraavat: Millä tavalla Siionin lauluissa esiintyvät suomen kielen metaforat käännetään suomalaiselle viittomakielelle? Millaisia mahdollisia ongelmia ja haasteita on Siionin laulujen suomenkielisten metaforien kääntämisessä suomalaiselle viittomakielelle?

Olemme rajanneet työtämme niin, että käänsimme neljä nuorille suunnattua Siionin laulua. Alun perin tilaajamme Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry ehdotti

kymmentä laulua käännettäväksi, mutta tämä oli liian paljon opinnäytetyönä käännettävien laulujen määräksi. Yhdessä tilaajan kanssa päätimme, että käänämme neljä Siionin laulua. Päädyimme tarkastelemaan opinnäytetyön kirjallisessa osiossa metaforia ja niiden kääntämistä, koska kaikki uskonnolliset tekstit, niin myös Siionin laulut, sisältävät runsaasti metaforia sekä vertauskuvia, eikä niiden kääntäminen ole koskaan yksiselitteistä.

Sovimme tilaajan kanssa, että laulujen lopulliset käännökset tehdään sekä glosseiksi että viitottuun muotoon. Glossit ovat viittomakielen muistiinmerkitsemistapa, josta ilmenee viittomat yksityiskohtineen (Savolainen 2000, 192). Produktin pääpaino on glosseissa ja viitotut tuotokset tehtiin glossien tueksi. Valmiit glossit ja viitotut käännökset tallennettiin Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n lähetystyön nettiportaaliin, mitä kautta seuroissa tulkkaavat tulkit saavat käännökset helposti käyttöönsä tarvittaessa.

Kaikki Siionin laulu – käännökset olemme tehneet pääosin yhdessä. Käännöstyön keskivaiheilla jaoinme hieman vastuuta niin, että kumpikin työsti kahta laulua. Hyödynsimme toisiamme käännöstyön aikana ja viimeiseksi hioimme yhdessä käännökset lopulliseen muotoonsa. Kirjallisessa osuudessa Elina Korri vastasi luvuista Siionin laulut, Metaforat sekä Opinnäytetyön toteutus ja Anniina Venäläinen luvuista Kuurot Suomessa, Kääntäminen sekä Metaforien kääntäminen. Muut työn osat teimme yhdessä.

Opinnäytetyömme produkti hyödyttää sekä tulkkeja että kuuroja vanhoillislestadiolaisessa herätysliikkeessä, sillä tulkit voivat hyödyntää käännöksiä tulkkaustilanteissa. Koska myös kuuroille käänнос tietystä laulusta on aina sama, laulu muuttuu tutuksi ja läheiseksi. Lisäksi se on helppo ymmärtää hiotun käännöksen kautta. Kirjallisessa osuudessa keskityimme Siionin lauluissa esiintyviin metaforiin ja niiden kääntämiseen. Tämä osuus työstämme hyödyttää myös kaikkia muita hengellisissä tilaisuuksissa ja eri uskontokuntien tapahtumissa tulkkaavia viittomakielentulkkeja.

2 KUUROT SUOMESSA

Suomessa äidinkielenään tai ensikielenään suomalaista viittomakieltä käyttää lähteestä riippuen 3100:sta 5000:een ihmistä (Takala 2002, 32; Hytönen & Rissanen 2006, 24). Heidän lisäksi toisena tai vieraana kielenä viittomakieltä käyttäviä on 10 000. Tätä yhteisöä, johon kuuluu sekä kuuroja että kuulevia kutsutaan viittomakieliseksi yhteisöksi. (Jantunen 2003, 23; Malm & Östman 2000, 19–20.)

Suomen kuurojen yhteisön ajatellaan syntyneen C.O.Malmin vuonna 1846 perustaman kuurojen koulun myötä. Monet tämän koulun käyneet kuurot ajoivat aktiivisesti kuurojen asioita, ja he olivat myös pohjana kuurojenyhdistysten perustamisessa eri puolille Suomea. Näiden yhdistysten perustamisen myötä syntyi vuonna 1905 myös elinvoimainen kuurojenyhdistyksistä koostuva etu- ja asiantuntijajärjestö Kuurojen Liitto Ry. (Jokinen 2000, 79; Wallvik 2001; 100, 237–238.)

Niin Suomessa kuin muualla maailmassa kuurojen historiaan liittyy vahvasti oralismi, jonka valtakausi oli 1800-luvun lopulta lähes 1970-luvulle asti. Oralismin aikana haluttiin kitkeä viittomakieli kokonaan pois ja opettaa kuuroja kommunikoimaan puheella. Oralismin kannattajat ajattelivat, että jokaisen kielen on oltava puhuttu ja kuuroja on opetettava muuttumaan mahdollisimman paljon kuulevien kaltaiseksi. Heidän mukaansa viittomakieli ei ollut oikea kieli. Kuuroja kiellettiin käyttämästä omaa kieltään rangaistuksien uhalla ja heidät pakotettiin puhumaan. (Wallvik 2001; 154, 158, 201.)

Tämän päivän Suomessa kuurojen on helpompi elää kuin koskaan aikaisemmin. Heidän oikeutensa on turvattu perustuslailla vuonna 1995 ja lainsäädäntö ottaa muutenkin monin paikoin kuurojen oikeudet huomioon. Myös tulkkipalvelulla on lain suojaama asema. (Salmi & Laakso 2005, 458.) Kuurot haluavat olla itsenäisiä ja saada muun muassa korkeatasoista koulutusta, informaatiota ja palveluja yhteiskunnalta sekä osallistua jumalanpalveluksiin ja muihin kirkollisiin toimituksiin omalla äidinkielellään eli suomalaisella viittomakielellä. (Kirkkohallitus 2001, 18.)

2.1 Suomalainen viittomakieli

Suomalainen viittomakieli on luonnollinen kieli, joka on syntynyt spontaanisti kuurojen yhteisöissä, kuten puhututkin kielet kuulevien ihmisten muodostamissa yhteisöissä. Viittomakieltä ei ole kukaan luonut apuvälineeksi kuuroille tai kuurojen ja kuulevien väliseksi sillaksi, vaan se on täysin oma kielensä. (Malm & Östman 2000; 10, 16.)

Suomalaisen viittomakielen isänä katsotaan olevan Carl Oscar Malm. Ruotsissa sijaitsevan Manilla-koulun käytyään hän toi Suomeen mukanaan ruotsalaisen viittomakielen, josta muovautui Suomessa asuvien kuurojen oma kieli, suomalainen viittomakieli. (Rainò 2000, 36.) Tästä kuurojenkoulun perustamisesta ajatellaan syntyneen myös viittomakielinen yhteisö (Jokinen 2000, 79).

Viittomakieli perustuu viestin tuottamisessa käsien, kasvojen ja vartalon käyttöön. Viittomiston perusyksikkö on viittoma, jonka peruspiirteitä ovat käsimuoto, paikka, liike sekä orientaatio. Käsimuodolla tarkoitetaan sormien asentoa viittoman aikana. Suomalaisessa viittomakielessä yleisimpiä ovat kämmen- ja nyrkkikäsimuodot. Viittoman paikka kertoo, missä viittoma suoritetaan, esimerkiksi viittojan keholla tai edessä olevassa viittomatilassa. Liike tarkoittaa yksinkertaisesti käden tai käsien liikettä viittoman aikana. Viittoman orientaatio puolestaan kuvaa sormien tai kämmenen suuntaa, esimerkiksi kämmen ylöspäin. Viittomakieleen kuuluu myös ei-manuaalisten eli muiden kuin käsillä tuotettujen elementtien käyttö. (Hytönen & Rissanen 2006, 20–24; Malm & Östman 2000; 9, 22–25.)

Suomalainen viittomakieli on yksi suomen vähemmistökielistä. Viittomakielen aseman tunnustamisella perustuslaissa on ollut suuri merkitys viittomakieliselle yhteisölle, sillä se oli iso askel kohti kielellisen tasa-arvon saavuttamista. Lain seurauksena viittomakieliset nähtiin ensimmäistä kertaa omana kieli- ja kulttuuriryhmänään. (Lappi 2000, 72.) Viittomakielien määrää maailmassa ei tiedetä, mutta niitä on arvioitu olevan useita satoja. Vaikka yhdelläkään viittomakielellä ei ole vakiintunutta kirjallista muotoa eikä kirjallista kulttuuria, on viittomakielissäkin eri tyyllilajeja, kuten arkikeskustelu ja runous. (Malm & Östman 2000, 9.)

2.2 Kuurot ja uskonto

Suomessa kristinuskon peruskäsitteitä selitettiin jo varhain kuuroille viittomien sekä kuvaraamattujen avulla. Kuurot olivat uskonpuhdistuksesta lähtien saaneet osallistua ehtoolliselle, jos kykenivät ilmaisemaan sitä haluavansa. Tämä osallistumisoikeus mainittiin vuoden 1869 kirkkolaissakin. Vuonna 1858 kuurot saivat oikeuden käydä rippikoulun. Säännönmukaisesti kuurojenkoulujen oppilaat kävivät rippikoulun hie- man ennen oppilaitoksesta valmistumistaan ja tulivat näin konfirmoiduiksi. (Salmi & Laakso 2005, 212.)

Vuonna 1908 perustettiin kaksi kuurojenpapin virkaa ja vuonna 1928 kolmas. Pikku- hiljaa kuurojenpappien määrä kasvoi ja vuonna 1973 heitä oli jo viisi. He olivat kuule- via, joiden tehtävänä kirkollisten toimien lisäksi oli tulkata, tehdä sosiaalityötä, opet- taä ja neuvoa. (Honkkila 2000, 61; Kirkkohallitus 2001, 19–20; Wallvik 2001, 287–289.) Ensimmäinen kuurojendiakonissan virka perustettiin vuonna 1945, ja hänen tehtävänään oli viittoä virret ja liturgiasta seurakunnan osuudet (Kirkkohallitus 2001, 20).

Vuonna 1979 alkoi viittomakielen tulkkipalvelu, joka mahdollisti kuuroille viittomakie- len tulkkauksen kaiken muun lisäksi myös kirkollisiin tilaisuuksiin. Ennen tätä vuotta kuurojen täytyi osallistua esimerkiksi häihin, hautajaisiin tai jumalanpalveluksiin ilman tulkkia. Nykyisin kuuroilla on tulkattujen tilaisuuksien lisäksi myös omia hengellisiä tilaisuuksia, joissa käytetään ainoastaan viittomakieltä. Näissä tilaisuuksissa on kui- tenkin ongelmana se, että uskonnollisen viittomakielen pohja puuttuu. Koko Raama- tusta ei ole olemassa viittomakielistä käännöstä, johon kaikki hengelliset tilaisuudet voisivat perustua. (Kirkkohallitus 2001, 24–25.)

2.3 Kuurot ja vanhoillislestadiolaisuus

Vanhoillislestadiolaisuus on yksi suomen suurimmista herätysliikkeistä evankelislute- rilaisen kirkon alaisuudessa ja sen levinneisyys kattaa koko Suomen. Rauhanyhdis- tys-nimisiä alueellisia toimintaorganisaatioita on perustettu 1800-luvulta lähtien. Vuonna 1914 perustettiin Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry (SRK) ja

sen tehtävänä on toimia kaikkien rauhanyhdistysten keskusjärjestönä. Nykyisin Suomessa rauhanyhdistyksiä on 195. Vanhoillislestadiolaisuus on levinnyt myös muualle maailmaan, esimerkiksi Pohjois-Amerikkaan, Eurooppaan sekä Afrikkaan. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2005.)

Vanhoillislestadiolaisten järjestämiä tilaisuuksia on monenlaisia, mutta eniten järjestetään hartaustilaisuuksia, seuroja. Niitä pidetään rauhanyhdistysten lisäksi muun muassa kodeissa, kirkoissa ja kouluilla. Seurojen ohjelmaan kuuluu rukouksia, saarvoja, virsien ja Siionin laulujen laulamista sekä vapaata keskustelua. Lisäksi liike tekee myös lapsi- ja nuorisotyötä päiväkerhojen, pyhäkoulujen ja raamattuluokkien kautta. Vanhoillislestadiolaisten jokavuotinen päätapahtuma on suviseuraturat, jotka järjestetään kesä-heinäkuun vaihteessa vuorotellen eri puolilla Suomea. (mt.)

Vanhoillislestadiolaiset kuurot ovat kautta aikojen osallistuneet ahkerasti kaikkiin vanhoillislestadiolaisten tilaisuuksiin. Erityisesti viittomakielen tulkkauksen myötä he ovat päässeet tasavertaisesti osallistumaan muiden mukana. Näissä tilaisuuksissa tulkit tulkkavat kaiken, mitä tilaisuuteen kuuluu, muun muassa seurapuheen sekä laulettavat Siionin laulut tai virret. (Haho 2011.) Kuuroille niin kuin muillekin tarvitseville järjestetään toimintaa diakoniatyönä (Oulun rauhanyhdistys 2011).

Vanhoillislestadiolaiset kuurot järjestävät myös vuosittain kuurojen ja viittomakielestä kiinnostuneiden leirin sekä viittomakielisen joulujuhlan. Oulun seudun rauhanyhdistysten kuurojen työn toimikunta järjestää Oulun alueella kuurojen raamattutunteja ja kerran vuodessa retken. Muutoin vanhoillislestadiolaisten tilaisuuksien järjestäminen, samoin kuin niissä tapahtuva tulkkaus, perustuu vapaaehtoisuuteen. (Haho 2011.)

Nykypäivänä Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry:n järjestää viittomakielen kielikoulutusta seuroissa tulkkaville ammattitulkeille sekä lisäksi vapaaehtoisille seuratulkeille, jotka osaavat viittomakieltä muuta kautta. Tämän koulutuksen myötä pyritään tarjoamaan kuuroille seuroissa ja muissa tilaisuuksissa mahdollisimman laadukasta viittomakielen tulkkausta. Kielikoulutuksen tavoitteena on kouluttaa niin kutsuttuja seuratulkeja toimimaan kaikissa vanhoillislestadiolaisten tilaisuuksissa tulkeina. (mt.)

3 SIIONIN LAULUT

Siionin laulut ovat merkittävä osa kristityn elämää (Kirkinen 2012). Vuosien saatossa vanhoillislestadiolaisten lauluperinne on jatkuvasti monipuolistunut uusilla lauluilla ja aihepiireillä. Eri sukupolvet ovat jättäneet jälkensä Siionin laulujen kokoelmaan. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011.)

Siionin laulut kuuluvat vahvasti vanhoillislestadiolaisten seuraperinteeseen virsien ohella, sillä ne puhuttelevat ja rohkaisevat sanomallaan sekä sävelillään. Siionin laulut -kirja on jaettu 17 aihepiiriin. Kirjan alun laulut liittyvät Jeesuksen syntymään ja elämään, keskivaiheilla kirjaa lauletaan Jumalan valtakunnasta sekä kristityn elämästä maan päällä. Lopun laulut on jaettu muun muassa Häälauluihin, Lasten lauluihin, Nuorten lauluihin sekä Vanhoihin virsiin. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2007, 3-4). Tässä opinnäytetyössämme käännettävät laulut kuuluvat Nuorten lauluihin.

Siionin lauluille on ominaista raamatunläheinen runo- ja kuvakieli. Tästä syystä niiden kieli on vanhahtavaa ja hyvin samantyylistä kuin lestadiolaisten saarnojen kieli. Usein Siionin laulujen kielikuvat puhuvat anteeksiantamuksen rauhasta, ilosta ja toivosta sekä myös matkan vaivoista. Uskon kieli on myös sielunhoidollista, sillä se lohduttaa, kehottaa valvomaan ja puhuu uskovaisten ihmisten omilletunnoille. (Rauhala 2000, 40–41.) Siionin laulujen sanoma on keskeistä sanomaa Jumalan valtakunnasta. Ne julistavat Jumalan pelastustekoja ja hänen rakkauttaan sekä kuvaavat rikkaasti ja monipuolisesti uskovaisten elämäntuntoja. Ne lohduttavat, virvoittavat ja rohkaisevat uskonkilvoituksessa sekä luovat uskonyhteyttä uskovaisten välille. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011.)

Lestadiolaiset ovat kirjoittaneet Siionin lauluja jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien (Rauhala 2000, 38). Ensimmäiset Siionin laulut ja wirret – laulukirja julkaistiin vuonna 1916. Vuoteen 1932 mennessä tätä laulukirjaa oli uudistettu kolme kertaa ja se sisälsi 264 Siionin laulua ja 180 vanhaa virttä. Tämä kirja julkaistiin vuonna 1939, jonka jälkeen kirjaa on uudistettu eri uudistustoimikuntien toimesta useita kertoja ja siihen on tullut perinpohjaisia poisto- ja lisäysmuutoksia, kunnes vuonna 1976 julkaistiin

kokonaan uusitut Siionin laulut. Lauluja oli uudistettu kielellisesti ja niiden sävelmiin oli tehty muutoksia. Kirjassa oli 252 laulua ja 7 vanhaa virttä. (Kirkinen 2012; Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011.)

Vuonna 1996 järjestettiin kirjoituskilpailu, jonka tavoitteena oli saada uusia Siionin lauluja uusista aihepiireistä vuonna 2006 julkaistavaan Siionin laulujen lisävihkoon. Tuohon vihkoon koottiin 70 laulua, jotka olivat sisällöltään ja aihepiireiltään tuoreita sekä seurakuntalauluiksi sopivia. Uudistuksen tavoitteena oli, että lauluissa kuvastuisi elämä nykyajassa sekä usko elämän kantavana voimana. Kieli tulkitsee yhteistä uskoa ja uusissa lauluissa on pyritty rikkaisiin ja tuoreisiin ilmauksiin. Nyt Siionin lauluja on yhteensä 329. (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011.)

Tällä hetkellä on käynnissä Siionin laulujen uudistustyö, joka jatkuu vuoteen 2016 saakka. Sen tavoitteena on uudistaa lauluja kielellisesti, jotta ne olisivat paremmin ymmärrettävissä nykyaikana, kuitenkin laulujen sävyä tai juhlallisuutta kadottamatta. Laulut ovat kautta aikain kertoneet Jumalan valtakunnasta ja siitä niiden on jatkossakin kerrottava kielellä, jota nykyajan ihminen voi ymmärtää. Siionin laulujen uudistustoimikunnan jäsenten mukaan lauluista ei myöskään poisteta kielikuvia, vaan tarkoituksena on avata vanhojen ja vaikeaselkoisten kielikuvien merkitystä. Helmikuun 2012 alkuun mennessä on järjestetty viisi tiedotustilaisuutta eri Rauhanyhdistyksillä ja esitelty uudistustyön vaiheita. (Heikkilä & Palola 2012.)

Silloin tällöin rauhanyhdistyksillä järjestetään myös erillisiä lauluiltoja, kuten pääsiäis- ja joululauluiltoja. Koska laulaminen sekä Siionin laulut ovat niin vahva osa vanhoillislestadiolaista yhteisöä, ne kuuluvat olennaisesti myös vanhoillislestadiolaisten kuurojen elämään ja näin ollen laulujen viittomakielisille käännöksille on tarvetta. (Haho 2011.)

4 METAFORAT

Aluksi selvitimme, mitä termiä käytetään tarkoittamaan tiettyjä Siionin laulujen kielikuvia, kuten *uskoen katso entisiä teitä ja kallio olet sydämen*. Tässä luvussa esitettyjen lähteiden perusteella nimesimme ne metaforiksi. Juuri näitä Siionin lauluissa esiintyviä metaforia käsittelemme työssämme kääntämisen näkökulmasta sekä pohdimme, mikä olisi metaforien paras käännöstapa kyseisissä lauluissa.

Metafora on kielellinen kuvailmaus eli kielikuva, joka pohjautuu vertaukseen. Sitä käytetään korvaamaan jokin puuttuva sana, esimerkiksi pullon *suu*, astian *korva* tai rakennuksen *siipi*. Metaforat syntyvät myös tarkoitteiden samankaltaisuudesta, jolloin sanan todellinen merkitys muuttuu, mutta ne eivät itsessään kuitenkaan sisällä uutta merkitystä tai informaatiota. Metafora on keskeinen tapa saada tietoa ympäröivästä maailmasta sekä käsitellä ja järjestellä sitä. (Ingo 1990, 230; Kela 2007; 56, 89.)

Blackin (1979) mukaan metafora on kokonaisvaltaisempi ilmaus kuin pelkkä vertaus. Metaforassa asioiden välinen rinnastus tapahtuu ilman kuin-sanaa, joka taas on olennainen osa vertausta. Vertauksesta ei voida tehdä metaforaa pudottamalla vain kuin-sana pois, sillä silloin vertauksen merkitys muuttuu. Metafora ja vertaus ovat siis laadullisesti erilaiset kielikuvat. (Kela 2007, 61.)

Metafora ei sano vain jotain konkreettisesti tai aistivoimaisesti tai vertaile kahta käsitettä keskenään, vaan se sanoo uuden asian. Vuorovaikutusteoreettisen metaforakäsityksen mukaan metafora nähdään keskeisen kognitiivisen prosessoinnin välineenä, jonka avulla on mahdollista saada uutta tietoa ympäristöstä. (Kela 2007, 63.) Yleensä metaforilla pyritään tuomaan esille käsitteiden tai asioiden välisiä vuorovaikutus-, vertaus- ja rinnakkaisuussuhteita. Ne saattavat liittyä myös asioihin, joita ei voi havaita suoraan. (Turja 2011.)

Metaforassa esiintyy paljaimmillaan kaikkien kuvallisuuden lajien edellyttämä merkityksen siirto. Se jäsentää maailmaa uudella tavalla ja paljastaa ennen havaitsemattomia vastaavuuksia sekä henkisessä että aineellisessa todellisuudessa. Metafora

ikään kuin vaatii lukijaltaan kirjaimellisen lukutavan hylkäämistä ja sen sijaan keskittymistä merkityksen tulkitsemiseen. Metaforisia ilmauksia on luokiteltu sen perusteella, mitä verrataan mihinkin: mitä ovat ne ilmiöt, jotka tulevat metaforan kautta esille, onko esimerkiksi kyse muodon, funktion tai laadun kaltaisuudesta. Esimerkkeinä voisi mainita lingvistisen eli arkikielen metaforan, joka korostaa esineen hallitsevaa piirrettä, kun taas esteettinen metafora tähdentää esineen uuden ilmeen muotoilemista. (Kela 2007, 83–84.)

Kielitieteellisestä näkökulmasta metaforantutkimuksen historia on lyhyt, sillä se on noussut varsinaisen tutkimuksellisen mielenkiinnon kohteeksi vasta 1980-luvulta alkaen. Itse metafora-käsite on syntynyt klassisen retoriikan myötä ja onkin sen keskeisin käsite. (Kela 2007, 56.) Kuitenkin metafora on ollut yksi retorisen ja filosofisen perinteen keskeisimmistä kielikuvista aina Aristoteleen ja antiikin ajoista nykypäivään saakka. Sillä on vahva valta kielessä, mikä näkyy sen asemasta teorian kentällä. (Haapala 2003, 54.)

4.1 Siionin laulujen sisältämät metaforat

Kääntämämme Siionin laulut sisältävät runsaasti metaforia. Niitä ovat esimerkiksi *uskoen katso entisiä teitä, koittaa päivä Herran sekä periä saan kauniin maan*. Lisäksi jo yksittäiset sanat voivat esiintyä metaforina, kuten *lähde* tai *ristin tie*. Edellä mainituissa metaforissa sanojen todelliset tarkoitukset muuttuvat, mutta metafora ei ole vain sanojen kirjaimellisen ilmauksen korvaamista kuvallisella ilmauksella vaan kahden kontekstin välistä kanssakäymistä (Kela 2007, 60). Esimerkiksi metafora *ristin tie* voi kuvata ihmisen kulkemaa matkaa kohti taivasta Jeesuksen seuraajana. Samalla *ristin tie* viittaisi Jeesuksen kulkemaan matkaan, jolloin hän kantoi ristinsä Golgatan vuorelle. Metaforat ovat kuitenkin monitulkintaisia ja jokainen lukija tai kuulija tekee niistä omat tulkintansa.

Laulut ovat myös runoja. Runoudessa metaforia käytetään hyvin runsaasti. Erityisesti moderni runous käyttää metaforaa usein tekemään tutusta tuntematonta ja outoa todeksi, yllättämään sekä herättämään tunteita, mutta myös havainnollistamaan asi-

oita. Metaforien käyttö antaa mahdollisuuden koetella kielen rajoja ja muokata uusiksi asioiden välisiä suhteita. (Haapala 2003, 55.)

Metaforat ovat tyypillisiä uskonnollisessa tekstissä (Turja 2011). Teologisessa kirjallisuudessa on useita esimerkkejä metaforista. Raamatusta niitä löytyy paljon, esimerkiksi jo vain muutamia Psalmeja selaillemalla. *Minä olen maan mato* (Ps. 22:7) ja *Herra on minun paimeneni* (Ps. 23:1) ovat tunnetuimpia psalmeista löytyviä metaforia. (Kela 2007, 57–58.)

Vanhan Testamentin kaikkein keskeisimmät käsitteet pohjautuvat vertikaalimetaforiikkaan tai vanhoihin tapoihin. Uskonnollisissa vertikaalimetaforissa heijastuvat valtametaforat, joista esimerkkeinä tietyt sanat, kuten *alistaa*, *alamainen*, *ylimystö*, *yläluokka*. Kyseiset metaforat kuvaavat sosiaalisia suhteita tai statusta. Monissa uskonnollisissa metaforissa heijastuu sama hierarkiaryhmä, vaikkei niissä ole kyse konkreettisista sosiaalisista suhteista. *Ylentäkää sydämenne Jumalan puoleen* tai *Jumalan poika alensi itsensä ja tuli ihmiseksi* ovat tyypillisiä esimerkkejä vertikaalimetaforista. (Kela 2007, 77–78.)

Emme löytäneet Siionin lauluista varsinaisesti esimerkkejä edellä esitellystä vertikaalimetaforiikasta, mutta pohdimme sitä, että voiko sitä löytyä viittomakielen puolelta. Viittomakielessä esimerkiksi katseen käyttö ilmaisee, onko puhuja ylempi- tai alempiarvoinen toiseen henkilöön nähden. Lisäksi viittomakielessä Jumala, jonka ajatellaan olevan kaikkien ihmisten yläpuolella, paikannetaan sekä katsein että viittomin viittomapaikkaan 3y, joka on viittojasta katsottuna yläoikealla. Samoin viittojaa alempiarvoisempi henkilö paikannetaan katseella viittojaa alemmaksi, ikään kuin pienemmäksi. Toisaalta voi olla, että kyseinen katseella paikantaminen vain kuuluu viitottuun kieleen, eikä sillä sinänsä ole metaforista arvoa.

Blackin (1979) mukaan kristinuskon keskeisimmät metaforat ovat *taivaan isä* ja *Jumalan poika*. (Kela 2007, 64.) Nämä samat metaforat toistuvat myös kääntämässämme lauluissa. Metaforien kokonaisvaltaisuus ja monitulkintaisuus tekevät niistä haastavia käännettäviä, sillä tarkoituksenamme oli saada edellä mainitut metaforien ominaisuudet säilymään myös viittomakielisessä käännöksessä.

4.2 Viittomakielen metaforat

Viittomakielen metaforiset viittomat on jaettu kahteen kategoriaan: metaforiset ilmaukset, jotka luovat konkreettiselle asialle abstraktin merkityksen ja ikoniset ilmaukset jotka kuvaavat muodollaan konkreettista asiaa. Hyvin usein ikonisuus ja metaforisuus kuitenkin sitoutuvat vahvasti toisiinsa, ei voi puhua metaforisuudesta puhumatta samalla ikonisuudesta. Ikonisuuden ja metaforisuuden vahva läheinen suhde luo runsaasti yhteyksiä konkreettisten sekä abstraktien asioiden välille ja tekee näin viittomakielestä hyvin vivahteikasta ja visuaalista. (Taub 2001; 2, 97.)

Kielen ikonisuus on laajasti määriteltynä kuvanomaisuutta tai tarkemmin määriteltynä sitä, että kielellinen merkki, esimerkiksi viittoma, kuvaa muodollaan merkin tarkoitetta, kuten tekoa tai esinettä. Usein ikonisuus yhdistetään kielikuviin, erityisesti metaforiin. Jos ikonisuuden ymmärretään kielikuvien käytöksi, se on niin sanottua toisen asteen ikonisuutta. Kyseinen ikonisuus rakentuu kielen sisällä sen omista kieliopillisista lähtökohdista ja kielellisistä merkeistä, ja sitä onkin löydettävissä useista kielistä, niin myös viittomakielistä. (Rissanen 2006, 29; Taub 2001, 97.)

Ikonisuudessa on kyse maailman ja kielen välisestä syvällisemmästä yhteydestä ja se toteutuu viittomakielessä sen kielellisen järjestelmän mukaan. Kyse on siis kielen sisäisestä ikonisuudesta, ei viittomakielten välisestä ikonisuudesta. Perusviittomisto sekä kieliopilliset muotokeinot ovat erittäin ikonisia, sillä esimerkiksi teosta voi viittoa jäljittelemällä tekoa itseään ja esineeseen voi viitata hahmottelemalla käsin sen muodon nähtäväksi. Viittoma muistuttaa siis usein kohdettaan, esimerkkinä viittoma PALLO. Viittojan viittoessa palloa, me ikään kuin näemme pallon silmiemme edessä. Viittomakielen ikonisuutta voisi verrata puhuttujen kielten onomatopoeettisiin ilmauksiin, joista esimerkkinä sana *liplattaa*. (Rissanen 2006, 29; Takala 2002, 30–31; Taub 2001, 67.)

Kaikissa viittomakielissä on ikonisuutta, mutta se on kulttuurisidonnaista aivan alkukantaisinta ikonisuutta lukuun ottamatta. Suomalaisen viittomakielen sisäisissä järjestelmissä toistuu kolmijako; muoto, liike ja käsittely tai funktio. Usein ihmisen toiminta valitaan viittoman idean perustaksi, esimerkkinä viittoma PUURO, joka muistuttaa

kauhalla hämmentämistä tai PUU, jossa kuvataan rungon hakkaamista kirveellä. (Rissanen 2006, 29–30.)

Viittoman liike voi olla metaforisesti ikoninen, kuten viittomissa TULVA-NOUSTA, SAVU tai KEHITTYÄ. Kyseisissä viittomissa liikkeen suunta antaa lisäinformaatiota viittomien tarkoituksesta, esimerkiksi viittoman KEHITTYÄ liike hieman yläviistoon kuvaa, kuinka jokin asia kehittyy paremmaksi, ikään kuin nostaa tasoaan korkeammalle. Samankaltaista ikonista metaforisuutta löytyy myös puhuttujen kielten puolelta, esimerkiksi suomen kielessä *hinnat nousevat* tai *laskevat*. (mt., 46.)

Kokonaisen metaforan voi ilmaista vain yhdellä viittoman parametrilla. Koska viittoma sisältää monia parametreja, yhteen viittomaan voi inkorporoitua eli sulautua enemmän kuin yksi metaforinen parametri. On jopa olemassa viittomia, joiden käsimuoto, liike ja paikka ilmentävät kukin erilaista metaforista ilmausta. Tunteita ilmaisevat viittomat ovat usein metaforisia, esimerkkinä amerikkalaisen viittomakielen viittoma SAD (surullinen), jonka liike tekee viittomasta ikonisesti metaforisen. Kyseinen viittoma viitotaan käsimuodolla 5, eli avoimella kämmenellä sormet irti toisistaan, kasvojen edessä ylhäältä alas. Se ilmaisee samanaikaisesti surua ja onnellisten tunteiden laskea. (Taub 2001, 125–126.)

Niin suomenkielisessä kuin viittomakielisessäkin runoudessa esiintyy runsaasti metaforia. Esimerkiksi Taub (2001) on tutkinut amerikkalaisella viittomakielellä tuotettuja runoja. Runoudessa käytetään useita tavanomaisia, mutta keskenään hyvin erilaisia metaforisia viittomia yhdessä. Niiden käytön tavoitteena on luoda sellaista runokieltä, joka vetoaa katselijoihin ja lisää heidän kunnioitustaan amerikkalaista viittomakieltä kohtaan. (mt., 196–197.)

Suomen kielen ja viittomakielen metaforiikan erilaisuudesta huolimatta pohdimme, voisiko suomenkielisessä lähtötekstissä olevat uskonnolliset metaforat olla metaforia myös viittomakielessä. Esimerkkinä tästä käytämme *uskon tietä* tai toisin sanoen *tietä, joka vie taivaaseen*. Tästä puhutaan myös Raamatussa (esim. Matt.7:4, Joh.14:3-7). Tähän uskon tiehen on viitattu kääntämässämme lauluissakin, myös käyttämällä pelkästään viittomaa TIE, tarkoittamaan taivaaseen johtamaa matkaa täällä maailmassa. Tätä taivaan tietä viitottaessa sen merkitys paljastuu viittoman liikkeen muu-

toksen kautta. TIE-viittoma aloitetaan neutraalilasta viittojan edestä, joka tarkoittaa, että tie taivaaseen alkaa täältä maailmasta. Viitottuna TIE suuntautuu oikealle yläviis-
toon eli kohti viittomapaikkaa 3y, joka on viittoman TAIVAS vakituinen paikka. Tämän
TIE-viittoman alkamis- ja päättymispaikat paljastavat viittoman merkityksen; kyse on
siis taivaaseen johtavasta tiestä. Muita tällaisia mahdollisia molempien kielten meta-
foria kääntämässämme Siionin lauluissa voisi olla *kunnia* tarkoittaen taivasta sekä *risti*
tarkoittaen elämässä kohtaamiemme vaikeuksia (vrt. Jeesuksen kantama risti).

Suomalaisesta viittomakielestä on siis löydettävissä ikonisuuden lisäksi metaforisuu-
ta. Tutkimuksia ja havaintoja viittomakielen metaforisista ilmauksista on kuitenkin teh-
ty tähän mennessä hyvin vähän ja siksi meidän täytyi tutustua myös esimerkiksi ame-
rikkalaisen viittomakielen metaforien tutkimuksiin ja peilata sitä suomalaisen viittoma-
kielen ilmauksiin.

5 KÄÄNTÄMINEN

5.1 Uskonnollisten tekstien kääntäminen

Uskonnollisia tekstejä on käännetty eri kielille jo tuhansien vuosien ajan. Van Hoofin
(1986) mukaan ensimmäisten uskonnollisten tekstien käännösten arvellaan löytyvän
Egyptin vanhan valtakunnan ajoilta 2640–2040 eKr., jolloin kirjurin oli määrä kääntää
kreikaksi egyptiläinen pyhä kirjoitus faaraon rakennusmestarin tekemistä ihmeteoista.
Myös muita merkkejä kääntämisestä löytyy muutama tuhat vuotta ennen Kristuksen
syntymää. (Vehmas-Lehto 1999, 21–22.)

Maailman käännettyin kirja on Raamattu. Juutalaiset aloittivat Raamatun kääntämisen
jo kauan ennen ajanlaskumme alkua. Heille Raamatun kääntäminen oli hyvin ongel-
mallista, sillä heidän käännettävänä oli Jumalan sana, jota oli aina pidetty pyhänä
ja loukkaamattomana. Ensimmäisten käännösten avulla opetettiin ja selitettiin Raa-
matun alkuperäistä sanomaa. (Saksa 2004, 24–25.)

Keskiajalla Raamatun kääntämistä edisti voimakkaasti saksalainen uskonpuhdistaja Martti Luther. Hän puolusti ihmisten oikeuksia saada lukea Raamattua heidän omalla äidinkielellään, kansankielellä. Luther käänsi Raamattua paitsi kansankielelle, myös painottaen edellisistä käännöksistä poiketen selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Hän käänsi Uuden Testamentin saksaksi vuonna 1522, ja Raamatun kokonaisuudessaan 12 vuotta myöhemmin. (Saksa 2004, 62–63.)

Raamattua ja muita uskonnollisia kirjoituksia kääntäessä on aina pyritty muodolliseen vastaavuuteen eli formaaliseen ekvivalenssiin. Käännöksissä haluttiin pysyä mahdollisimman lähellä lähtötekstiä ja sen kielellistä muotoa. Ihmiset halusivat kääntää pyhät kirjoitukset mahdollisimman tarkasti, ja siksi pyrkivät käännöksissään lähtö- ja kohdetekstien samankaltaisuuteen sekä muodollisesti että sisällöllisesti. (Vehmas-Lehto 1999, 27–28.) He kokivat, että Raamatun alkukieliset sanat ja kieliopilliset rakenteet olivat pyhiä, eikä niihin saanut kajota. Pyhyys oli asia, joka oli tärkeä pystyä säilyttämään myös käännöksessä. (Reiss & Vermeer 1984, 77.)

Yksi raamatunkääntäjistä, käännöstieteilijä Eugene A. Nida on 1960-luvulla pohtinut uskonnollisten tekstien ja erityisesti Raamatun erilaisia käännöstapoja. Hän kritisoi vallalla olevaa käännöstapaa siitä, että Raamattua kääntäessä muodollista vastaavuutta etsien eri kansojen välisiä kulttuurieroja ei oteta huomioon. Tekstin ei tarvitse kertoa vaikealla tavalla juutalaisten tavoista ja elämänkatsomuksista, vaan sen olisi oltava vaikuttavaa ja ymmärrettävää. Formaaliseen ekvivalenssiin pyrkivät raamatunkäännökset eivät keskity Nidan mukaan olennaiseen, ilosanoman kertomiseen kaikille kansoille. Näistä syistä Nida toi mukanaan dynaamisen ekvivalenssin, jota alettiin käyttää uskonnollisten tekstien kääntämisessä. (Vehmas-Lehto 1999, 55.)

Dynaamisen ekvivalenssin perusidea on se, että käännöksen arvoa ei mitata suoraan pelkän käännöksen ja lähtötekstin suhteen perusteella, vaan käännöksessä huomioidaan myös kielenulkoiset tekijät. Tärkeää on, että käännöksen vastaanottajalla on samanlaiset reaktiot kuin lähtötekstin vastaanottajalla. Tämän saavuttamiseksi on käytettävä mahdollisimman luontevaa tulokieltä. (Ingo 1990, 278–279; Vehmas-Lehto 1999, 56.) Dynaamisen ekvivalenssin mukaan käännettäessä vastaanottajaa halutaan tuoda lähemmäksi muuttamalla lähtötekstin kielellistä muotoa ja

paikoitellen myös merkitystä. Tämä ajattelumalli teki aikanaan dynaamisesta ekvivalenssista mullistavan ja vallankumouksellisen. (Vehmas-Lehto 1999, 56.)

Omassa käännöstyössämme pyrimme dynaamiseen ekvivalenssiin. Koska Siionin laulujen tarkoituksena on vahvistaa ja rohkaista kristityn uskonelämää, ovat ne laulajalle usein hyvin henkilökohtaisia (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011). Tämän saman tunteen haluamme välittyvän myös kuuroille, eli kuten dynaamisessa ekvivalenssissakin, haluamme käännöksen vastaanottajan saavan samanlaisen reaktion kuin lähtötekstin vastaanottaja.

Nidan mukaan dynaamisen ja formaalisen ekvivalenssin nimeämättömiä välimuotoja on olemassa hyvin runsaasti, sillä suoraan dynaamista ekvivalenssia ei voida soveltaa kaikkiin käännöksiin. Joihinkin tekstityyppeihin sopii paremmin formaalisempi vastaavuus. (Vehmas-Lehto 1999, 58.) Meidän lopulliset käännöksemme eivät ole lähtötekstiin nähden täysin dynaamisesti ekvivalentteja, mutta ovat hyvin lähellä sitä. Puhuttaessa dynaamisessa ekvivalenssissa olisi tärkeää käyttää mahdollisimman luontevaa tulokieltä (Ingo 1990, 279; Vehmas-Lehto 1999, 56). Tähän teimme poikkeuksen sillä, että pyrimme mahdollisimman luontevaan suomalaiseen viittomakieleen, tosin suomenkielisen lähtötekstin säerajoja noudattaen.

Suomalaiselle viittomakielelle käännettyjä uskonnollisia tekstejä on varsin vähän. 1990-luvun loppupuolella alkoivat kuurojenpapat pohtia sitä, että heillä ei ole käytössään minkäänlaisia valmiita viittomakielisiä malleja kirkollisten toimitusten kaavoista. Kun vuonna 1995 viittomakielisten oikeudet turvattiin lailla, tämän ajateltiin koskevan myös evankelisluterilaista kirkkoa. Alettiin pohtia viittomakielisen kirkkokäsikirjan toteuttamista. (Kirkkohallitus 2001, 26.)

Vuonna 1998 kirkkohallitus perusti käännöstyöryhmän, joka alkoi kääntää kirkollisiin toimituksiin kuuluvia rukouksia, uskontunnustuksen ja ehtoollisen asetussanat suomalaiselle viittomakielelle (Kirkkohallitus 2001, 26). Näiden käännösten valmistuttua käännöstyötä on jatkettu kääntämällä viittomakielelle myös Luukkaan ja Johanneksen evankeliumit, evankeliumikirjan tekstejä, vanhan testamentin alkukertomukset sekä messu ja kirkolliset toimitukset.

5.2 Laulujen kääntäminen

Laulutekstit kuuluvat taidekirjallisuuden ja runokielen tekstilajiin. Kyseisen tekstilajin tekstejä yhdistää se, että niiden kieli on täynnä hienoja vivahteita sekä huoliteltuja muotoja, jotka kuuluvat olennaisena osana lukunautintoon. Usein tällaisen tekstin muoto on yhtä tärkeä kuin sen sisältö. Tekstien semantiikan puolelta löytyy runsaasti monitasoisuutta esimerkiksi kielikuvien muodossa. Laulutekstien kääntämiseen tuo haastetta se, että usein kohdekieleltä puuttuu ilmaisukeinoja, joita kääntäjä haluaisi käyttää lähtökielen kielikuvien kääntämisessä. Siksi yksittäisen kielen muodollisten sekä semanttisten erikoispiirteiden varaan rakentuvaa sanaleikkiä ei voi kääntää niin, ettei joko muoto tai sisältö kärsisi. (Ingo 1990, 45–46.)

Sandauerin (1988) mukaan laulut ovat yleensä myös runoja. Runouden kääntäjän ei tule ensisijaisesti vain etsiä vastineita sanoille tai välittää alkuteoksen taiteellisia arvoja. Kohdekielisen tekstin täytyisi vaikuttaa lukijoihinsa samalla tavalla kuin alkupe-
räinen teksti omiinsa. Kääntäjä voikin miettiä, kuinka lähdetekstin kirjoittaja ilmaisisi runon kohdekielellä. (Niemelä 2008, 9-10.) Eräs käännöstyömme funktio olikin juuri kohdekielisen eli viittomakielisen käännöksen samanlainen vaikutus kuuroihin kuin lähtökielisen eli suomenkielisen Siionin laulun vaikutus kuuleviin. Erityisesti metaforien kääntämisen myötä pohdimme keinoja, joilla tämä vaikutus olisi mahdollista.

Kuten kaikki muutkin kääntäjät, laulujen kääntäjä pyrkii säilyttämään alkuperäistek-
stin merkityssisällön ja tyylin. Laulujen ja runouden kääntämisen yhteisiä tavoitteita ovat alkuteoksen rytmin ja mitan säilyttäminen. Rytmiiin voi kuulua merkitys eli lyriikan semanttinen sisältö. Toisin sanoen rytmii ei liity ainoastaan musiikkiin, vaan se on myös olennainen osa kielen ominaisuutta. (Savonen 2008, 237–238.) Opinnäyte-
työmme käänöksissä olemme säilyttäneet lähtötekstin mitan noudattamalla alkupe-
räisen tekstin säerajoja. Tähän päädyimme siksi, koska halusimme käännösten ryt-
min olevan sama kuin alkuperäistekstissä, sillä Siionin laulut on tarkoitettu yhdessä laulettaviksi lauluiksi. Säerajojen noudattaminen mahdollistaa kuuroille suomenkielis-
ten sanojen seuraamisen laulun aikana heidän niin halutessaan.

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Tutkimuskysymykset ja -menetelmä

Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millä tavalla Siionin lauluissa esiintyvät suomen kielen metaforat käännetään suomalaiselle viittomakielelle?
2. Millaisia mahdollisia ongelmia ja haasteita on Siionin laulujen suomenkielisten metaforien kääntämisessä suomalaiselle viittomakielelle?

Tutkimuskysymyksemme valikoituivat opinnäytetyön tekemisen myötä. Valitsimme ensimmäisen tutkimuskysymyksemme siksi, että se muodostui käännöstyömme haastavimmaksi ongelmaksi. Kuinka metaforan voi kääntää niin, että se on viittomakielelläkin ymmärrettävä, mutta ilman, että viittomakieliset saavat valmiin vastauksen, mitä metafora tarkoittaa? Kuten Kela (2008) toteaa, metafora on kognitiivinen haaste, jonka oivaltaminen on lukijan oikeus. Kyseiset metaforat voi ymmärtää monin eri tavoin, jokainen kuulija ymmärtää ne omalla tavallaan.

Toinen tutkimuskysymys muotoutui ensimmäisen pohjalta käännöstyön edetessä. Kääntäjän kohtaamat haasteet on hyvä tiedostaa jo ennen käännöstyön alkamista ja mahdollisiin ongelmiin on löydettävä ratkaisut. Kääntäminen, erityisesti juuri metaforien kääntäminen, ei ole koskaan yksiselitteistä. Ennen käännöstyön aloittamista oletuksenamme olikin, että metaforien kääntämisessä tulee ilmenemään ongelmia.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan valmis produkti ja kirjallisessa osuudessa selvennetään tämän produktin toteutustapaa. Tärkeää on, että toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät sekä käytännön toteutus että kirjallinen raportointi. (Vilka & Airaksinen 2003; 9, 56.) Koska opinnäytetyömme tarkoituksena on kääntää neljä nuorten Siionin laulua suomalaiselle viittomakielelle ja käännökset ovat opinnäytetyömme produkti, on opinnäytetyömme toiminnallinen opinnäytetyö.

Toiminnallinen opinnäytetyö painottuu uuden tuotteen konkreettiseen tekemiseen ja uuden tiedon tuottamiseen (Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009, 7). Toiminnalli-

sen opinnäytetyön produkti tehdään aina jollekin tai jonkun käytettäväksi. Tämä produkti voi olla tuote, tapahtuma, opastus tai ohjeistus ja sen tavoitteena on joidenkin ihmisten osallistuminen toimintaan, tapahtumaan tai toiminnan selkiyttäminen oppaan tai ohjeistuksen avulla. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 38.) Teemme opinnäytetyömme produktin eli laulukäännökset vanhoillislestadiolaisille seuratulkeille, jotta kuurot seuravieraat voivat saada samanlaisen kokemuksen kuin kuulevat seuravieraat. Täten toiminnallisen opinnäytetyön tavoite toteutuu työssämme.

6.2 Siionin laulujen kääntäminen

Käännöstyömme alkoi käännettävien Siionin laulujen valinnalla yhdessä tilaajan kanssa. Poimimme Siionin laulu -kirjan Nuoret -osiosta neljä yleisimmin laulettua ja tilaajan mielestä tunnetuinta Siionin laulua. Nämä laulut ovat sl (Siionin laulu) 278 Ihmettelyn Luojan töitä, sl 283 Taivaassa minulla on sinut, sl 316 Hiljaisuutta, Vapah-taja sekä sl 317 Niin levoton on tänään maailmamme.

Laulujen valinnan jälkeen asetimme ensimmäisen tutkimuskysymyksemme, jotta työmme tavoite olisi mahdollisimman selvä heti alusta alkaen. Lisäksi mietimme, millaisia käännöksiä haluamme tehdä. Vanhoillislestadiolaisten seuroissa viittomakielen tulkin asiakkaat ovat kieleltään hyvin erilaisia; on täysin viittomakielisiä, mutta myös täysin viitotun puheen käyttäjiä. Halusimme saada käännöksistämme sellaisia, että ne palvelevat mahdollisimman laajaa asiakaskuntaa ja näin ollen niitä voi käyttää missä tahansa vanhoillislestadiolaisten tilaisuudessa.

Vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä lauletaan paljon. Siionin laulut ja virret on iso ja merkittävä osa yhteisön toimintaa, sillä Siionin laulujen tehtävänä ja tarkoituksena on vahvistaa kristityn uskonelämää (Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011). SRK:n järjestämässä kielikoulutuksessa on ollut paljon puhetta Siionin laulujen kääntämisestä. Kuurot ja tulkit ovat tulleet yhdessä siihen tulokseen, että laulujen säkeistöjen säerajoja olisi hyvä noudattaa.

Säerajoja noudattaen suomenkielisen laulun sanat ja viittomakielinen käännös kulkevat säkeittäin vastaavasti. Tästä seuraa, että laulun aikana kuuro voi seurata laulun

sanoja mahdollisimman vaivattomasti niin tulkin käsistä kuin Siionin laulut – kirjastakin ja näin Siionin laulujen suomenkieliset sanat muuttuvat tutuiksi ja ymmärrettäviksi. Usein viittomakieliselle laulukäännökselle olisi tyypillistä olla noudattamatta suomenkielisen laulun säerajoja ja vaihdella säkeiden paikkaa, jotta kohdekielestä tulisi niin luontevaa kuin mahdollista. Näin kuitenkin yhteislauluna laulettavien Siionin laulujen käännökset jäisivät irrallisiksi suhteessa laulukirjan suomenkielisiin sanoihin. Tästä syystä säerajojen noudattaminen on yleinen käytäntö vanhoillislestadiolaisessa yhteisössä.

Ennen kuin aloitimme virallisen käännöstyön, mietimme, mitä vaaditaan hyvältä Siionin laulu-käännökseltä ja kuinka saamme käännöksistämme ehjiä kokonaisuuksia. Tulimme siihen tulokseen, että viittomakielisessä käännöksessä painopiste on merkityksen välittämällä. Eräs palautteenantajistammekin totesi, että koska kuurot eivät kuule musiikkia ja laulun melodiaa, heille laulun sanoma on hyvin merkittävä. Käännöksen olisi kuitenkin oltava laulumainen, jota voisi toteuttaa esimerkiksi viittomavalinnoilla sekä viitottaessa viittomien sitkeydellä ja sidosteisuudella. Käännöksessä on myös otettava huomioon se, että kyseisiä lauluja tullaan käyttämään paljon yhteislauluna, jossa mahdollisuuksien mukaan kuuro viittoo tulkin mukana. Näin ollen käännöksistä itsestään pitäisi ilmetä myös tekstin runollisuus sekä lauluun sopiva katseen käyttö ja oikeanlaiset viittomat.

Emme ole noudattaneet käännöstyössämme orjallisesti mitään käännösteoriaa. Niidan dynaaminen ekvivalenssi – käsite on kuitenkin ollut ohjaamassa käännöstyötämme. Dynaaminen ekvivalenssi painottaa käännöstekstin vastaanottajien ja lähdetekstin vastaanottajien samanlaisten reaktioiden tärkeyttä (Ingo 1990, 278–279). Halusimme saada käännöksistämme sellaisia, että kuuroilla olisi mahdollisuus kokea Siionin laulut samalla tavoin kuin kuulevat kokevat. Dynaamisen ekvivalenssin toinen perusidea on kuitenkin mahdollisimman luontevan tulokielen saavuttaminen (Vehmas-Lehto 1999, 55–56). Tässä poikkeamme hieman ekvivalenssin perusajatukselta, sillä pyrimme mahdollisimman luontevaan viittomakieleen käännöksissämme kuitenkin noudattaen suomenkielisen laulun säerajoja.

Teimme kumpikin kaikista lauluista aluksi omat käännöksemme, minkä jälkeen yhdessä kävimme käännöksiä läpi ja vertasimme tekemiämme ratkaisuja. Työstimme

tämän jälkeen lauluista ensimmäiset yhteiset versiomme. Nämä ensimmäiset yhteiset versiot annoimme lehtoreidemme katsottavaksi, ja heidän antamien palautteiden pohjalta muokkasimme käännöksiä edelleen. Lisäksi pyysimme palautetta myös esimerkiksi tilaajaltamme sekä otimme yhteyttä muutamiin mahdollisiin palautteen antajiin, jotka suostuivat antamaan meille palautetta käännöksistämme.

Kun olimme saaneet lehtoreilta palautettamme käännöksiimme, teimme vielä yhden yhteisen käännösversion, mikä mielestämme oli ihan hyvä, mutta ei valmis. Lähetimme tekemämme käännösversiot viitottuina kuudelle vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäsenelle, joiden suostumuksen palautteen antoon olimme kysyneet ennen palautteen keruuta. Iloksemme moni halusi osallistua ja antaa käännöksistämme palautetta. Saamamme palautteet ovat olleet todella hyödyksi meille käännöstyössämme ja lisäksi palautteen kerääminen tekee käännöksistämme luotettavampia kuin jos emme olisi keränneet niistä palautetta ollenkaan.

Halusimme saada mahdollisimman monipuolista palautetta, joten pohdimme tarkoin, keneltä pyydämme palautetta. Palautteenantajien joukko valikoitui sen perusteella, kuka vastasi meille haluavansa antaa meille palautetta. Kyseiseen ryhmään kuului kuuroja, viittomakielen tulkkeja sekä muita viittomakielialalla työskenteleviä. Heistä jokainen kuului vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön, minkä koimme tärkeimmäksi siksiksi miettiessämme mahdollisia palautteenantajia. Olisimme halunneet saada palautetta myös nuorilta kuuroilta, sillä Siionin laulut on nimenomaan valittu nuorille suunnattujen laulujen osiosta. Valitettavasti emme kuitenkaan tavoittaneet ketään nuorta kuuroa, joka olisi voinut palautetta antaa.

Pohdimme pitkään, kuinka saamme käännöksestämme laulumaisen. Vanhoillislestadiolaiseen elämäntapaan ei kuulu rytmillinen musiikki ja tanssiminen, vaan virret ja Siionin laulut lauletaan yleensä rauhallisesti ja rukouksen tavoin. Tästä syystä emme halunneet musiikin ja rytmin välittyvän käännöksestä ainoastaan kehomme kautta, kuten viittomakielessä usein on tapana, vaan halusimme laulumaisuuden välittyvän muulla tavoin. Pyrimme käyttämään paljon B-käsimuotoja eli avointa kämmentä erityisesti osoituksissa, mutta myös viittomia valitessa. Laulua viittoessa viittomat tuotetaan sitkeästi ja toisiinsa sitoutuen sekä pehmeästi, ilman teräviä liikkeitä. Luonnollinen ja rauhallinen katseen käyttö tuo myös lisää laulumaisuutta käännökseen.

Edellä mainittu laulumaisuuden säilyttäminen oli haastavaa. Käännöksiä viittoessa oli hyvin tärkeää saada viittomat viitottua sidosteisesti ja sulavasti, jotta saimme musiikillisuuden välittymään. Tämän voimme saada näkyviin nauhoitettuun viittomakieliseen käännökseen, mutta glossattuun käännökseen laulumaisuutta ei voi kirjoittaa muistiin. Tulkit, jotka käyttävät käännöksiämme, viittovat laulut jokainen omalla tavallaan. Näin ollen viittomien valintaan oli keskityttävä erityisesti ja pohdittava sitä, kuinka saamme niin hyvät käännökset, että laulumaisuus tulee esille jo käännöksiin valituissa viittomissa.

Käännöksiä tehdessämme meidän täytyi jatkuvasti muistaa, että ne on tarkoitettu tulkeille käytettäväksi erilaisten tilaisuuksien yhteislaulujen tulkkaamiseen. Tulkki on tällöin esiviitton roolissa ja kuurot näkevät hänen viittomistaan käännöksistä muuan muassa laulun rytmin. Tästä syystä myös käännöksistämme täytyi tulla kyseisiin tilanteisiin sopivia. Esimerkiksi saimme palautteenantajilta palautetta siitä, että viittomia voisi käännöksissä vähentää, sikäli mikäli se on mahdollista viittomakielen ymmärrettävyyden näkökulmasta. Näin ollen käännökset olisi helpompi ottaa tulkkaustilanteessa käyttöön.

Palautetta saimme myös tyyliin sopivasta rekisteristämme sekä hyvästä laulun ja viittomisen yhteisrytmistä. Osa palautteenantajista taas toivoi rohkeampaa rytmiä ja elävämpää viittomista. Muutama oli tyytyväinen viittomissisältöön, mutta kaipasi enemmän ilmeitä, erityisesti onnellisiin ja surullisiin kohtiin. Nämä palautteet eivät vaatineet meitä muuttamaan käännöksen sisältöä, vaan ne liittyivät viittomiseen ja viittomista paan. Olemme pyrkineet käyttämään ja hyödyntämään näitä palautteita käännöksistämme mahdollisuuksien mukaan.

Kun olimme hioneet käännöksemme valmiiksi ja tilaajamme oli hyväksynyt ne, teimme glossit lopulliseen muotoonsa ja viitoimme ne videolle. Olimme keskustelleet yhdessä tilaajan kanssa siitä, millaiseen muotoon valmiit glossit tehdään. Kirkkohallituksen kiinteiden käännösten glossaustavan mukaiset glossit olisivat antaneet niiden käyttäjille enemmän informaatiota käännöksistä. Muun muassa katseen käyttö ja paikantaminen olisivat tulleet selkeämmin ilmi tarkemmista ja yksityiskohtaisemmista muistiinmerkitsemistavasta. Tilaajamme kuitenkin halusi meidän tekevän glosseis-

tamme yksinkertaisemmat, jotta niitä olisi helpompi lukea sekä ottaa mahdollisesti mukaan tulkkaustilanteeseen. Näiden yksinkertaisten glossien tueksi videoimme viitotut käännökset, jotta glossit avautuisivat paremmin käännösten käyttäjälle.

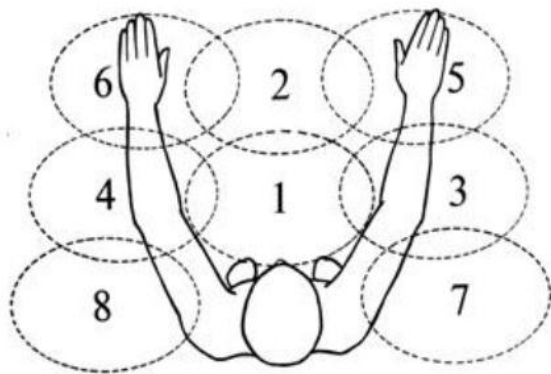
7 TULOSTEN TARKASTELU

Tässä luvussa vastaamme kahteen tutkimuskysymykseemme. Kerromme, millä tavalla käännämme suomenkieliset metaforat viittomakielelle sekä käymme läpi käännöstyössä ilmenneitä ongelmia. Pohdimme myös, löytyykö metaforien kääntämiselle yhteistä linjaa. Puramme auki käännöstyötämme ja viittaamme usein käännettävien Siionin laulujen suomenkielisiin sanoihin. Nämä sanat ovat kokonaisuudessaan löydettävissä opinnäytetyömme liitesivuilta (LIITE 1).

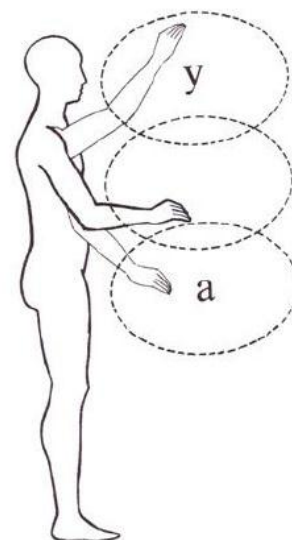
Seuraavassa alaluvussa 7.1 käytämme glosseja avaamaan käännösratkaisujamme. Glossit tarkoittavat vakiintumatonta viittomakielen muistiinmerkitsemistapaa, jossa viittomat esitetään suomenkielisten käännösvastineittensa perusmuotoisilla, suuraakkosin kirjoitetuilla sanoilla (Savolainen 2000, 192). Vaikka glossien käytöstä löytyy kirjoitettuja ohjeistuksia, käytännössä näitä ohjeita noudatetaan hyvin kirjavasti glossaajan omien tuntemusten mukaan (mt., 194). Käännöstyössämme olemme käyttäneet samaa glossaustapaa kuin Savolainen (2000) muutamien poikkeuksin.

Glosseissa sanan perässä oleva symboli x tarkoittaa koko viittoman toistoa. Numerot taas kuvaavat kolmiulotteisen viittomatilan eri alueita. Viittomatila on jaettavissa kahdeksaan eri osa-alueeseen, joihin viitataan numeroilla 1-8. Nämä numerot voidaan liittää viittomaa tarkoittavan suuraakkosin kirjoitetun suomenkielen sanan loppuun tai sekä alkuun että loppuun. Numeroilla tarkoitetaan paikkaa, jossa viittoma on tarkoitus tuottaa. Jos sanan alussa ja lopussa on numero, tarkoittaa ensimmäinen numero viittoman aloituspaikkaa ja perässä oleva päättymispaikkaa. Viittomatilan ylä- ja alosaan viitatessa lisätään numeron perään kirjain y tai a. (Savolainen 2000, 193.)

Viittomatilan kahdeksan eri aluetta sekä ylä- ja alaosat ovat nähtävissä seuraavista kuvista:



(Paunu 1992, 31.)



(Paunu 1992, 33.)

Os on osoituksen lyhenne, joka yleensä viitotaan etusormella (Savolainen 2000, 193). Me olemme omassa työssämme lisänneet tämän lyhenteen yhteyteen kuuluvan paikkaa osoittavan numeron eteen symbolin B, jolla haluamme tarkentaa viittomaan kuuluvaa käsimuotoa. Tällöin viittomaa ei viitota etusormella kuten yleensä, vaan avoimella kämmenellä, jota B-käsimuoto tarkoittaa. Käytettävistä glosseistamme löytyy myös symboli /, mikä tarkoittaa pientä taukoa kyseisessä kohdassa (mt., 193). Pikkukirjaimin kirjoitettu viittoma ei ole kiinteä ja vakituinen viittoma, vaan polysynteettinen eli niin sanotusti kuvaileva viittoma.

7.1 Siionin laulujen metaforien kääntäminen

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli, millä tavalla Siionin lauluissa esiintyvät suomen kielen metaforat käännetään suomalaiselle viittomakielelle. Metaforien kääntäminen ei ole yksiselitteistä niiden monitulkintaisuuden ja kahden kontekstin välisen kanssakäymisen tähden (Kela 2007, 60–61), kuten jo olemme aiemmin todenneet Metaforat – luvussa. Kääntäminen puolestaan on aina kompromissien tekemistä sekä tasapainoilua monien eri vaihtoehtojen kanssa (Suihkonen & Seppänen 2008, 10).

Nämä edellä mainitut seikat olemme todenneet myös omassa käännoistyössämme. Metaforien kääntäminen ei ole yksinkertaista ja olemmekin tehneet paljon kompromisseja esimerkiksi viittomia valitessamme. Olemme joutuneet etsimään monista sopivista viittomista juuri näihin Siionin laulujen käännöksiin ominaisimmat viittomat.

Varsinaisen metaforien käännöstyön aloitimme metaforien etsinnällä. Kävimme Siionin laulut läpi ja lähteiden avulla etsimme niistä metaforat. Käytämme tässä Metaforien kääntäminen -luvussa esimerkkeinä pääosin neljää metaforaa, yhtä jokaisesta laulusta. Kyseiset metaforat ovat *uskoen katso entisiä teitä* (sl 317), *kallio olet sydämen* (sl 283), *periä saan kauniin maan* (sl 278) sekä *sielussani aallot lyövät usein aivan yli pään* (sl 316). Metaforien, myös esimerkkeinä olevien, todellisen merkityksen ymmärtäminen ei ole yksiselitteistä, ja siksi ne ovat kääntämisen näkökulmasta haastavimpia Siionin laulujen kohtia. Esimerkkeiksi valitsemamme metaforat ovat myös hyvä esimerkki siitä, kuinka erilaisia metaforia Siionin laulusta löytyy.

Ennen kuin pääsimme etsimään viittomakielistä ilmiä metaforille, aloimme selvittää metaforien merkitystä. Metaforan todellinen merkitys ei useinkaan paljastu sen ulkoasusta (Kela 2007, 83), joten sen voi tulkita hyvin monella tavalla. Kyselimme eri ihmisiltä, kuinka he tulkitsevat kyseiset metaforat. Pohdimme myös keskenämme, mitä ajatteleme metaforien tarkoittavan. Monen metaforan merkityksen selventämiseksi käytimme apunamme myös Raamattua. Halusimme selvittää kunnolla metaforien merkityksen, sillä kuten Tommolakin (2004) toteaa, tekstin todellinen merkitys täytyy ymmärtää ennen kuin voi aloittaa itse kääntämisen (Tommola 2004, 9).

Osa metaforista on tunnettuja ja yleisesti käytettyjä, jolloin myös metaforan tarkoitus on selvä. Tällaisia ovat esimerkiksi kristinuskon tunnetuimmat metaforat *taivaan isä* ja *Jumalan poika* (Kela 2007, 64), jotka toistuvat myös kääntämässämme Siionin lauluissa. Tutumpien metaforien lisäksi laulut kuitenkin sisältävät ainutlaatuisia ja monelle ihmiselle ennen tuntemattomia metaforia. Esimerkiksi metafora *uskoen katso entisiä teitä* on hyvin haastava tulkittava; paitsi me itse, myös ihmiset, joilta kyselimme tämän metaforan todellista tarkoitusta, joutuivat sitä todella pohtimaan.

Saimme selville tästä edellä mainitusta metaforasta *uskoen katso entisiä teitä* erilaisia tulkintoja, jotka hieman poikkesivat toisistaan. Mahdollisia merkityksiä voisi olla

”seuraa heitä, jotka ovat ennen uskoneet”, tai ”uskon näkökulmasta katso mennyttä elämäsi”. Me päädyimme kuitenkin tulkintaan, joka menee suurin piirtein, että ”usko niin, miten myös aiemmin uskovaiset ovat uskoneet”. Myös osa palautteenantajista ymmärsi kyseisen metaforan samalla tavalla.

Siionin laulussa 283 puhutaan *sydämen kalliosta*. Kuten kaikille metaforille, myös tälle on monia merkityksiä. ”Sydämen kovuus” tai ”olet sydämessäni esteenä kuin kallio” tuovat metaforaan negatiivisen sävyn, mitä tuskin tämän laulun kirjoittaja on tarkoittanut. *Kallion* voisi ajatella olevan myös ”Jumala, joka on sydämemme perusta, ja uskomme on hänen varassaan”. Tämä tulkinta tukee kyseisen Siionin laulun kokonaisuutta, sillä laulussa puhuja puhuu suoraan Jumalalle. Laulu kokonaisuudessaan on kuin pieni rukous, jossa puhuja kertoo Jumalan ominaisuuksista, kiittää Jumalaa sekä kuvaa suhdettaan häneen. Tämä edellä mainittu metafora on kuin toteamus, jossa kerrotaan Jumalan olevan vakaa pohja ja perustus puhujan sydämessä ja elämässä.

Metaforan *periä saan kauniin maan* merkitys on mielestämme esimerkkimetaforistamme ymmärrettävin. Siionin laulun viimeinen säkeistö kokonaisuudessaan johdattelee tähän metaforaan: *Saman tähtitaivaan alla / Isän siunattuna saan / luottaa Herran lupaukseen / periä saan kauniin maan*. Toisin sanoen säkeistön merkityksen voisi avata niin, että ”täällä maailmassa Jumala siunaa minua. Hän lupaa, että kuolemani jälkeen pääsen taivaaseen, ja tähän lupaukseen saan luottaa.” *Kaunis maa* -metaforalla viitataan siis taivaaseen, ja verbillä *periä* taivaaseen pääsemiseen.

Sielussani aallot lyövät, usein aivan yli pään – metaforan tulkinnoissa on pieniä viivahde-eroja. Tulkinnat ”minua masentaa”, ”koen suuria ahdistuksen hetkiä”, ”minusta tuntuu hyvin sekavalta, tunteeni ovat myllerryksessä” sekä ”en tiedä mitä tahdon” ovat merkitykseltään vain hieman toisistaan poikkeavia. Nämä poikkeavuudet tuovat tekstiin pieniä sävyeroja, joten tämän metaforan tulkitsemisessä meidän täytyi katsoa koko laulua sekä kyseistä säkeistöä ja sen perusteella miettiä sopivin vaihtoehto. Koska laulun puhuja kaipaa tekstin mukaan elämänsä hiljaisuutta, rauhaa sekä sielulleen lepoa, ajattelimme, että häntä ahdistaa tämänhetkinen sielunsa tila sekä elämäntilanne. Tulkitsimme siis tämän metaforan ”minua ahdistaa”.

Siionin lauluissa olevat lyhyemmät ja niin sanotusti helpommat metaforat, esimerkiksi lähes kaikista kääntämistämme lauluista löytyvä *lähde* sekä *ristin tie*, eivät luonnollisestikaan vaatineet niin paljon keskustelua ja miettimistä kuin pidemmät ja monitulkintaisemmat metaforat. *Lähteen* tulkitsimme tarkoittavan Jeesusta tai Jumalaa, ”häntä, joka antaa meille vettä lähteestä”, eli ” antaa voimaa jatkaa uskomista”. *Ristin tie* taas kuvaa ”vaikeaa matkaa täällä maailmassa uskovaisena”.

Kun olimme selvittäneet itsellemme Siionin laulujen metaforien merkitykset, aloimme pohtia sopivia käännösratkaisuja. Mietimme, mitä viittomia käytämme käännöksissämme sekä kuinka suomen kielen kauniit kielikuvat voivat näkyä viittomakielisessä muodossa. Viittomia valitessamme olemme yrittäneet löytää juuri uskonnolliseen tekstiin sopivia viittomia. Tällaisia viittomia ovat esimerkiksi KILVOITELLA ja Jumalasta puhuttaessa SINÄ-viittoma viitottuna B-käsimuodolla eli avoimella kämmenellä normaalin etusormen sijaan.

Koska käännöksessämme erityisen tarkkailun kohteena ovat suomenkielisten metaforien kääntäminen, tutkimme myös kohdekielen eli suomalaisen viittomakielen metaforiikkaa. Perehdyimme siihen siitä näkökulmasta, että löytäisimmekö viittomakielestä metaforia, joita voisimme hyödyntää käännöstyössämme. Jos olisi mahdollista, jättäisimme suomen kielen metaforan pois ja korvaisimme sen suoraan viittomakielisellä metaforalla ilmaistaessa samaa asiaa.

Taubin (2001, 2) mukaan viittomakielessä metaforat ja ikonisuus linkittyvät vahvasti toisiinsa. Viittomakieli itsessään on ikoninen puhutuista kielistä poikkeavalla tavalla. Viittomien tasolla ikonisuus tarkoittaa sitä, että viittoma paljastaa kohteensa muodon tai liikkeen, esimerkiksi esinettä voi viitto sen muodon mukaisesti. Lisäksi jo yksi viittoman parametreistä, esimerkiksi liike, käsimuoto tai paikka, voi ilmaista kokonaisen metaforan. (Rissanen 2006, 29; Taub 2001, 125.) Suomen kielessä metaforat ovat taas kielikuvia, jotka pohjautuvat vertaukseen. Ne eivät todellisuudessa tarkoita sitä miltä kirjoitusasu näyttää, vaan metaforan todellinen tarkoitus on löydettävä syvemmältä. (Ingo 1990, 230; Kela 2007, 83–83.) Jo nämä lähteet paljastavat sen, että suomen kielen ja viittomakielen metaforiikka on hyvin erilaista.

Edellä mainittujen metaforiikan erojen vuoksi emme voineet muuttaa suoraan suomen kielen metaforia viittomakielen omiksi metaforiksi. Siksi halusimme jättää käännöksiimme osia suomenkielisistä metaforista, joista ainakin osa voisi olla metaforia myös viittomakielessä. Pyrimme poimimaan metaforista yhden tai kaksi mielestämme keskeistä sanaa, jotka jäivät näkyviin myös viittomakielisiin käännöksiin tuomaan niihin kielikuvallisuutta ja tekemään käännöksistä monitulkintaisia.

Metaforan merkityksen kääntämistä vältimme siksi, että halusimme jättää käännöksen vastaanottajalle jotain tulkittavaa laulun sanoista ja niiden merkityksestä. Dynaaminen ekvivalenssi tähtää siihen, että käännöksen vastaanottajan reaktiot ovat vastaavia lähtötekstin vastaanottajan reaktioiden kanssa (Vehmas-Lehto 1999, 56). Halusimme saada tämän toteutumaan lähtötekstin merkityksen paljastumatta ja muuttumatta. Metaforien merkitysten kääntäminen olisi myös vaatinut toisinaan pitkää selvitystä viittomakielellä, eikä siihen ollut mahdollisuutta Sionin laulujen säerajoissa pidättäytymisen vuoksi. Tällainen selittäminen olisi myös rikkonut tekstin runollisuuden.

Olemme pyrkineet kääntämään kaikki lähtötekstin metaforat samalla tavoin. Metaforan *uskoen katso entisiä teitä* käännöstä jouduimme miettimään pitkään. Palautteiden perusteella sekä omien ajatustemme pohjalta päädyimme ratkaisuun / ENNEN USKOVAINENx 1-TIE-3y VAELTAA/ MYÖS os-B2 VAELTAA USKOA /. Tässä viittomakielisessä käännöksessä on paljastettu metaforan todellinen merkitys, eli ”usko samoin kuin aikaisemmin ovat uskavaiset uskoneet”. Viittomakielinen käännös suoraan suomen kielelle käännettynä tarkoittaa suurin piirtein että ”aikaisemmin uskavaiset ovat vaeltaneet uskon tiellä, usko ja vaella myös sinä tätä samaa tietä”. Käännökseen on jätetty suomenkieliseen metaforaan kuuluvat sanat *tie* ja *usko*, jotka tuovat elävyyttä myös viittomakieliseen käännökseen sen merkitystä muuttamatta. Käännöksessä viittoma 1-TIE-3y paljastaa paikannuksellaan aikaisemmin uskoneiden kulkeneen juuri taivaan tiellä, johon myös laulun sinää kehoitetaan.

Metaforan *kallio olet sydämen* lopullinen käännöksemme / OMA-1 SYDÄN os-B3y sydämeen PERUSTUS KALLIO / hioutui ja muuttui moneen otteeseen. Tästä viimeisestä versiosta saimme kuitenkin hyvää palautetta myös viittomakielisiltä palautteenantajilta. Halusimme käännökseemme jäävän metaforan tärkeimmät suomenkie-

liset elementit eli *kallio* ja *sydän*. Viittomakielinen käännöksemme kertoo, että ”sinä [Jumala] olet sydämessämme perustana ja kalliona”. Viittoman PERUSTUS halusimme lisätä käännökseemme, sillä se selkeyttää käännöstä ja kertoo, että Jumala on sydämemme ja sitä kautta myös elämämme todellisena pohjana eli tukevana kalliona.

Siionin laulun 278 esimerkkimetaforan, *periä saan kauniin maan*, viittomakielisessä käännöksessämme / MYÖHEMMIN KAUNIS MAA / os-1 1-LUO-B3y os-B3y / säilyi suomen kielen ilmaisutapa taivaaseen pääsemiselle. Viittomakielinen käännös tarkoittaa, että ”myöhemmin minä pääsen kauniiseen maahan”. Tähän käännökseen halusimme metaforan *kaunis maa* jäävän sellaisenaan. Viittomakielisessä käännöksessä *kauniin maan* merkitys paljastuu viittomavalinnalla sekä sen paikannuksella, sillä, kuten viittomassa TIE, myös viittoma LUO on paikannettu päättymään oikealle yläviistoon viittomapaikkaan 3y, mikä on vakituinen paikka viittomille TAIVAS ja JUMALA. Tästä käännöksen vastaanottaja saa vihjeen, että säkeessä kerrotaan juuri taivaaseen pääsemisestä.

Sielussani aallot lyövät, usein aivan yli pään –metaforassa haastetta toi metaforan pituus, sillä halusimme pidättäytyä suomenkielisen lähtötekstin säerajojen sisäpuolella. Tarkoituksenamme oli saada aikaan käännös, jossa välittyi tekstin minän ahdistus ja epävarmuus. Tässä metaforan käännöksessä / USEIN OMA-1 SIELU LEVOTON / os-1 AHDISTAA 2-aalto-1 / paljastuu, kuinka levoton tekstin minän sielu on. Ahdistavaa tunnetta päätimme kuvata perusviittoman AHDISTAA lisäksi polysyntetisellä viittomalla kuvailemalla ahdistuksen aaltoa, joka vyöryy pään yli. Tässä käännösratkaisussa näkyy myös lähtötekstin metafora: pään yli lyövä ahdistuksen aalto, joka viittomakielisessä käännöksessä näkyy aivan konkreettisella tavalla. Tätä aallon voimakkuutta korostaa myös viittojan kumara pään asento viittoman aikana.

Suomenkieliset yksi- tai kaksisanaiset metaforat ovat pitkiä kielikuvia helpommin ilmaistavissa myös viittomakielellä. Tästä esimerkkinä on sana *lähde*, jonka voi kääntää viittomakielelle suoraan viittomalla LÄHDE. Näin käännettäessä metaforassa säilyy merkityksen lisäksi samana myös metaforan ulkomuoto. Laulun suomenkielisissä sanoissa puhutaan avoimesta lähteestä. Tämän metaforan käänsimme viittomakielel-

le LÄHDE PULPPUAA, jolloin vältyttiin suomen kielen interferenssiltä ja saatiin aikaan luontevaa kohdekieltä.

Siionin lauluissa esiintyvien metaforien käännoistyössä halusimme tietää, millä tavalla metaforat olisi hyvä kääntää. Me käytimme työssämme tapaa, jossa emme paljastaneet suoraan metaforan todellista merkitystä, vaan halusimme jättää tulkinnan varaa myös käännoksen vastaanottajalle. Käänsimme metaforat niin, että jätimme suomenkielisestä metaforasta muutaman mielestämme tärkeimmän elementin mukaan viittomakieliseen käännokseen metaforan merkitystä kuitenkin muuttamatta. Tällä tavalla saimme käännokseemme näkyviin kauniin kielikuvan luontevalla kohdekielillä.

Valitsemamme käännostavat lisäksi on olemassa muita mahdollisia käännostopoja, kuten suoraan suomen kielen mukaan kääntäminen tai toisena ääripäänä metaforan merkityksen selittäminen auki kohdekielillä. Edellä mainitut käännostavat hylkäsimme siksi, että halusimme käännoksiemme olevan luontevaa ja ymmärrettävää viittomakieltä, ei suomen kielen mukaista viittomista. Lisäksi, kuten olemme jo aiemmin todenneet, Siionin lauluille ominainen kielikuvallisuus olisi jäänyt pois, jos olisimme selittäneet metaforien merkitykset auki käännoksiimme. Käyttämällämme käännostavalla saimme nämä Siionin laulujen tyypilliset ominaisuudet säilymään viittomakielissä käännoksissa.

7.2 Ongelmat ja haasteet käännoistyössä

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli, millaisia mahdollisia ongelmia ja haasteita on Siionin laulujen suomenkielisten metaforien kääntämisessä suomalaiselle viittomakielelle. Olemme pyrkineet ongelmien ja haasteiden tiedostamisen lisäksi löytämään niille ratkaisut, jotta käännoistyömme sujuisi mahdollisimman mutkattomasti.

Siionin laulujen metaforien kääntämisessä suurimpana ongelmana oli kääntämisen alkuvaiheessa ilmennyt metaforien monitulkintaisuus. Metaforaa tutkiessa täytyy nähdä tekstin läpi; kirjaimellinen lukutapa täytyy vaihtaa tulkitsemiseen ja sitä kautta löytää metaforan todellinen tarkoitus (Kela 2007, 83). Koska metafora ei kirjoitettuna

paljasta todellista tarkoitustaan, siitä tehtyjä tulkintoja voi olla monenlaisia. Vaikka emme halunneet käänöksissämme suoraan paljastaa, mitä metaforat oikeastaan tarkoittavat, piti meidän kuitenkin tulkita niitä sekä etsiä metaforien merkityksiä, jotta voimme niitä kääntää.

Tämän ongelman ratkaisemisessa käytimme apunamme henkilökohtaisia suhteitamme vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön. Yhdessä muutaman yhteisön jäsenen kanssa pohdimme metaforien merkityksiä sekä keskustelimme niistä myös keskenämme. Lisäksi olemme etsineet tulkintaan liittyviin ongelmiin ratkaisuja muun muassa Raamatusta. Löysimme metaforille monta selitystä, jotka poikkesivat hieman toisistaan. Näistä selityksistä valitsimme jokaiselle metaforalle yhden tulkinnan, jota käytimme käänöstyössämme.

Käänöstyössä suomen kielen ja viittomakielen metaforiikan erilaisuus tuotti meille haasteita. Suomenkielisessä lähtötekstissä olevat metaforat eivät välttämättä ole sellaisenaan sanasanaisesti käännettynä metaforia viittomakielessä. Viittomakielen tutkimisen myötä huomasimme, ettemme voineet löytää suoraan Siionin laulujen metaforille vastaavia viittomakielisiä metaforia kielten metaforiikan erilaisuuden vuoksi. Tästä syystä myös oikeanlaisen käänöstävän löytäminen oli vaativaa.

Ratkaisimme kielten metaforiikan erilaisuuteen liittyvän ongelman niin, että emme jättäneet suomen kielen metaforaa kokonaisuudessaan viittomakieliseen käänökseen. Puhtaasti formaalisen ekvivalenssin eli sanasanaisen käänöstävän (Vehmas-Lehto 1999, 55) hylkäsimme, koska suomenkielinen metafora ei todennäköisesti toimi viittomakielessä samalla tavalla kuin lähtökielellä kielten erilaisuuden vuoksi. Emme myöskään halunneet selittää suoraan lähtötekstin metaforien merkitystä käänöksissämme. Tästä syystä päädyimme jättämään suomenkielisestä metaforasta kaksi mielestämme merkittävintä sanaa näkyviin viittomakieliseen käänökseen. Pyrimme saamaan käänöksistämme dynaamisesti ekvivalentteja. Dynaamisen ekvivalenssin mukaan kohdekielestä halutaan saada mahdollisimman luontevaa (mt., 56). Viittomakielelle olennainen viittomien paikantaminen sekä viittomien liike lisää metaforien ymmärrettävyyttä ja tekee näin käänöstemme kielestä luontevaa.

Kääntämisessä ongelmanamme oli myös saamiemme palautteiden keskinäinen ristiriitaisuus. Tähän olimme hieman voineet jo etukäteen varautua, sillä tiesimme, että kaikki kuudelta palautteenantajalta tulleet palautteet eivät voi olla samanlaisia. Osa palautteidenantajista halusi metaforat käännettävän täysin suomen kielen mukaan, osa taas oli sitä mieltä, että meidän kannattaa keskittyä enemmän merkityksen välittämiseen. Keskenään ristiriitaisten palautteiden kohdalla painotimme kuurojen mielipiteitä, sillä äidinkieleltään viittomakielisten ajatukset ovat todella merkittäviä. Juuri heille käännoksiämme tullaan viittomaan.

Yksi laulujen ja myös metaforien kääntämiseen liittyvä ongelma on säerajojen noudattaminen. Vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluvat kuurot ja tulkit ovat yhdessä päättäneet, että suomenkielisten Siionin laulujen säkeistöjen säerajoja olisi hyvä noudattaa myös viittomakielisissä käännoksissä. Näin ollen kuurot voivat laulun aikana seurata samanaikaisesti sekä suomenkielisiä sanoja että viittomakielistä käännostä. Heidän on helppo ymmärtää laulun sanat ja sanoma, kun ne voi nähdä yhtä aikaa sekä suomen kielellä että viittomakielellä.

Halusimme tehdä käännoksemme tämän edellä mainitun päätöksen mukaan eli noudattaa niissä suomenkielisten laulujen säerajoja. Suomenkielisen lähtötekstin pidemmissä metaforissa, kuten *sielussani aallot lyövät, usein aivan yli pään*, metafora jakautuu kahteen säkeeseen, mikä oli ongelmallista. Väistämättä laulua viitottaessa yhteislaulun mukana säerajat näkyvät myös tulkkauksessa hyvin pienenä taukona viittomien välissä. Näin ollen meidän oli valittava viittomat sekä lauserakenne niin, ettei tuo pieni tauko vaikuta pitkien metaforien viittomakielisen käännoksen ymmärrettävyyteen.

Metaforien sekä koko laulujen kääntämisessä katseen käyttö tuotti ongelmia. Metaforat ovat osa laulujen tekstiä, joten niissä katseen käytön haaste oli samanlainen kuin koko laulussa. Kuinka katsetta käytetään lauluissa, joista osa on luonteeltaan hyvin lähellä rukousta ja puhutaan Jumalalle, kun osassa taas puhutellaan suoraan laulun kuuntelijaa tai katselijaa? Katseella on suuri merkitys, kun laulussa keskustellaan Jumalan kanssa (Kirkkohallitus 2001, 28). Tästä tosin saimme palautetta, että olisi tärkeä muistaa katsoa välillä myös vastaanottajaa, vaikka laulussa puhuttaisiinkin vain Jumalalle. Näin ollen katseen käyttö olisi viittomakielelle tyypillistä ja luontevaa.

Katseeseen liittyvänä ongelmana oli myös sen kirjoittaminen glossattuun muotoon, sillä katseen suunnalle ei ole omaa kirjoittamis- tai merkintätapaa. Tästä syystä glossien liitteeksi laitoimme viitotut käännökset, joista ilmenee muun muassa juuri nämä viittomiseen liittyvät katseen suunnat.

Laulumaisuuden säilyttäminen viittomakielisessä käännöksessä tuotti haastetta niin metaforien kääntämisen kuin koko laulujen käännösprosessin ajan. Usein pohdimme, kuinka saamme käännöksemme näyttämään nimenomaan laulukäännöksiltä. Laulumaisuutta saimme käännöksiimme muun muassa viittomavalinnoillamme ja viittomisen sidosteisuudella. Erityisesti metaforien kääntämisen aikana laulumaisuuden lisääminen korostui, sillä niitä kääntäessämme meidän täytyi myös ymmärrettävyyden näkökulmasta miettiä tarkoin viittomavalintojamme.

Käsitellessämme näitä edellä mainittuja metaforien kääntämisen haasteita huomasimme yhteistyön olevan erittäin merkittävässä asemassa. Usein saimme kahdestaan keskustelemalla ja asioita selvittämällä selvyyttä johonkin ongelmaan. Toisinaan tarvitsimme yhteistyötä tilaajan tai palautteenantajien kanssa, jotta pääsimme käännöstyössämme eteenpäin. Saimme kaikki ongelmamme ratkaistua niin, että käännöstyömme eteni aikataulussaan eikä mikään ongelma muodostunut käännöstyömme esteeksi. Toki näihin ongelmiin olisi voinut perehtyä vielä syvällisemmin, mutta koska työmme on ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, käsitelimme käännöstyön ongelmat pintapuolisesti opinnäytetyön antamien resurssien rajoissa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyömme sai alkunsa vanhoillislestadiolaisen yhteisön yhtenäisten Siionin laulu -käännösten tarpeesta. Olemme laulukäännöksillä voineet osittain vastata tähän tarpeeseen, sillä vaikka kääntämiämme lauluja oli neljä eli vain pieni osa kaikista Siionin lauluista, on näistä neljästäkin laulusta todellinen hyöty yhteisön tilaisuuksissa tulokkaaville tulkeille. Vastaavia yhtenäisiä Siionin laulu-käännöksiä ei ole aiemmin

ollut olemassa. Nyt yhteisön tulkeilla on muutamasta tunnetusta ja usein laulettavasta laulusta tehdyt käännökset apunaan tulkkaustilanteissa.

Käännösprosessin aikana keräsimme palautetta käännöksistämme niin lehtoreiltamme, kuin vanhoillislestadiolaisen yhteisön jäseniltä. Saimme palautetta sekä kuuroilta että kuulevilta henkilöiltä. Palautteiden avulla muokkasimme käännöksiämme useaan otteeseen ja saimme niiden kautta työllemme lisää luotettavuutta. Oli hyvä, että saimme palautetta usealta eri henkilöltä, sillä näin saimme monta uutta näkökulmaa työhömmme. Hyödynsimme saamaamme palautetta käännösprosessin aikana arvioi-
dessamme käännöksiämme ja tekemiämme ratkaisuja.

Mielestämme käännöksemme ovat opinnäytetyönä tehdyiksi käännöksiksi onnistuneita. Niitä ei voi kuitenkaan verrata esimerkiksi Kirkkohallituksen tekemiin kiinteisiin käännöksiin, sillä Kirkkohallituksen käännökset ovat toteutettu pidemmällä aikavälillä ja useamman ihmisen työpanoksella. Me olemme itse tehneet käännökset kahdestaan palautteita hyödyntäen ja palautteen keruulla onkin ollut iso merkitys käännöstyömme aikana. Käännösratkaisumme ovat saaneet positiivista palautetta kuuroilta ja viittomakielentulkeilta. Ne ovat sellaisenaan hyödynnettävissä tilaisuuksissa, joissa Siionin lauluja lauletaan yhteislauluna.

Olisi ollut kuitenkin hyödyllistä, jos olisimme voineet kokeilla käännöstemme toimivuutta käytännössä edellä mainitussa yhteislaulutilanteessa niin, että kuurot olisivat voineet viittoa niitä tulkin mukana. Tällaisen kokeilun kautta käännöksiämme olisi voinut vielä hioa paremmiksi. Tähän ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta, sillä opinnäytetyön tekemiseen varattu aika ei riittänyt kyseiseen kokeiluun. Lisäksi olisi ollut hyvä, jos olisimme saaneet palautetta myös vanhoillislestadiolaiseen yhteisöön kuuluvilta nuorilta kuuroilta, sillä kääntämämme laulut ovat nuorille suunnattuja Siionin lauluja. Valitettavasti emme kuitenkaan tavoittaneet ketään nuorta, joka olisi palautetta voinut antaa.

Opinnäytetyömme rakentui kahden tutkimuskysymyksen pohjalta, millä tavalla Siionin lauluissa esiintyvät suomen kielen metaforat käännetään suomalaiselle viittomakielelle sekä mitä mahdollisia ongelmia ja haasteita on Siionin laulujen suomenkielisten metaforien kääntämisessä viittomakielelle. Pyrimme säilyttämään suomen kielen

kauniit kielikuvat viittomakielisissä käännöksissä, sillä halusimme metaforien monitulkintaisuuden säilyvän laulukäännöksissämme. Sisällytimme yhden tai kaksi suomenkielisen metaforan tärkeintä sanaa viittomakieliseen käännökseen ja rakensimme käännöksen metaforat niiden pohjalta, luontevan kohdekielen käyttöä unohtamatta. Käytimme kaikkien metaforien kääntämisessä yhtenäistä linjaa eli käänsimme ne kaikki edellä mainitun tavan mukaan.

Käännöstyön aikana kohtasimme monia ongelmia, joista haastavimmaksi osoittautui metaforien monitulkintaisuus. Aluksi meidän täytyi päättää, haluammeko käännöksissämme avata metaforien merkitykset vai jättää jotain pohdittavaa käännösten vastaanottajille. Saamamme palaute koskien metaforien kääntämistä oli keskenään ristiriitaista, joten jouduimme etsimään sopivan käännöstavan pääosin itse. Muita työsämme kohtaamia haasteita oli viittomakielen ja suomen kielen erilaisuus, laulumaisuuden säilyttäminen erityisesti viittomavalintojen näkökulmasta sekä laulujen säerajojen noudattaminen. Käännösongelmien ratkaisemisessa keskinäinen yhteistyömme sekä tilaajan kanssa tehty yhteistyö olivat merkittävänä apuna.

Opinnäytetyömme on kattava kokonaisuus metaforien kääntämisestä. Olemme onnistuneet rajaamaan työmme teoriaosuuden aiheeseemme sopivaksi. Tietoperusta ja toiminnallisen osuuden kuvaus sekä tarkastelu ovat keskenään tasapainoisia. Olimme kuitenkin voineet etsiä vielä enemmän teoksia sekä käyttää hyväksemme henkilökohtaisia tiedoksiantoja suomalaisen viittomakielen metaforiin liittyen.

Työstämme on hyötyä kaikille viittomakielentulkeille. Vastaavaa uskonnollisten metaforien kääntämiseen keskittyvää tutkimusta ei ole aiemmin tehty, joten työstämme saa uutta tietoa siitä, kuinka metaforia voi kääntää. Käyttämämme käännöstapa soveltuu hyvin myös muiden herätysliikkeiden ja uskontokuntien tilaisuuksiin, sillä kuten olemme aiemmin tässä työssä todenneet, uskonnolliset tekstit sisältävät aina runsaasti metaforia. Tulkit voivat hyödyntää opinnäytetyötämme esimerkiksi valmistautuessaan tulkkaustilanteeseen.

Emme näe myöskään mitään syytä, miksi metaforien käännöstapamme ei soveltuisi yleensäkin metaforien ja myös muiden kielikuvien sekä sanontojen tai aforismien kääntämiseen suomalaiselle viittomakielelle. Muutaman suomen kielen elementin

jättäminen viittomakieliseen käännökseen tuo monitulkintaisuutta ja ilmeikkyyttä kohdekieliseen tekstiin. Kuitenkin on hyvä muistaa, että käyttämämme käännöstapa on vain yksi tapa kääntää metaforia. Lisäksi tekemämme tutkimus on toteutettu ammatikorkeakoulun opinnäytetyön rajoissa, joten uskonnollisten metaforien kääntämistä olisi hyvä tutkia vielä lisää.

Suomalaisen viittomakielen metaforia on tutkittu hyvin vähän. Tämä kävi ilmi esimerkiksi lähdekirjallisuuden puutteesta. Jatkotutkimuksena voisi keskittyä tarkemmin viittomakielisiin metaforiin ja niiden käyttämiseen. Ovatko ehdottamamme viittomat, kuten TIE tai LÄHDE, metaforisia? Mitä viittomakielen metaforat ovat ja milloin niitä käytetään? Myös metaforien tulkkaus olisi kiinnostava aihe. Jatkossa voisikin tutkia, millainen käytäntö on nykyisin viittomakielen tulkeilla suomenkielisten metaforien ja kielikuvien tulkkaamisessa suomalaiselle viittomakielelle. Metaforien lisäksi voisi tutkia esimerkiksi suomenkielisten sananlaskujen ja aforismien tulkkaamista.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyömme tekeminen oli antoisaa, opettavaista ja erittäin mielenkiintoista. Se antoi meille uutta näkökulmaa kääntämiseen ja käännösten työstöön. Voimme hyödyntää oppimaamme hyvinkin erilaisissa tulkkaustilanteissa. Työmme on tarpeellinen, kuten aiemmin olemme perustelleet ja myös tilaajamme on tyytyväinen opinnäytetyöhömmme. Opinnäytetyössä sekä produkti että kirjallinen osuus onnistuivat hyvin ja työstämme voi saada monia ideoita jatkotutkimuksia varten.

LÄHTEET

- Haapala, Vesa 2003. Sokeus ja oivallus. Metaforiikan retoriikkaa Friedrich Nietschen ja Edith Södergranin teksteissä. Teoksessa Haapala, Vesa (toim.). Kuvien kehässä. Tutkielma kirjallisuudesta, poetiikasta ja retoriikasta. Vammala: Vammalan Kirjapaino oy, 54–92.
- Haho, Leena 2011. Henkilökohtainen tiedoksianto 22.11.2011.
- Heikkilä, Kimmo & Palola, Ari-Pekka 2012. Siionin laulujen uudistustyö on yhteinen asia. Päivämies (8) 02/2012, 8-9.
- Honkkila, Hannu 2000. Kohti viittomakielistä seurakuntaa. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura, 61–70.
- Humanistinen ammattikorkeakoulu 2009. Opinnäytetyöopas. Ammattikorkeakoulun perustutkinnot.
- Hytönen, Niina & Rissanen Terhi 2006. Käsitteet haltuun. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käänneessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkaamisen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 17–25.
- Ingo, Rune 1990. Lähtökielestä kohdekieleen. Johdatusta käännöstieteeseen. Juva: WSOY.
- Jantunen, Tommi 2003. Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen. Helsinki: Finn Lectura Ab.
- Jokinen, Markku 2000. Kuurojen oma maailma – kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Finn Lectura, 79–101.
- Kela, Maria 2007. Jumalan kasvot. Metaforisaatio ja erään uskonnollisen ilmauksen synty. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja.
- Kela, Maria 2008. Paimenpsalmin metaforien kääntäminen. Maria Kelan luento 12.11.2008. Viitattu 6.2.2012.
<http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/opiskelu/Laitokset/hyel/Sollamo%20ja%20Kela/Paimenpsalmi%20%283-2%29%20121108.pdf>
- Kirkinen, Seppo 2012. Siionin Laulut, vanhoillislestadiolaisen herätysliikkeen laulukirja. Kuopion ev.lut. seurakunnat. Viitattu 1.3.2012
http://www.kuopionseurakunnat.fi/tmk_siionin-laulut
- Kirkkohallitus 2001. Sana tulee näkyväksi. Viittomakielisen kirkkokäsikirjan käännöksiä 1. Suomen ev. lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:12. Helsinki: Kirkkohallituksen monistamo.
- Lappi, Päivi 2000. Viittomakielen lainsäädännöllinen asema. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 71–77.
- Malm, Anja & Östman, Jan-Ola 2000. Viittomakieliset ja heidän kielensä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 9-32.
- Niemelä, Satu 2008. Laulutekstien kääntäminen. Kaksitoista suomeksi käännettyä venäläistä laulua. Kieli- ja käännöstieteiden laitos. Tampereen yliopisto. Pro gradu-tutkielma.

- Oulun rauhanyhdistys ry 2011. Viitattu 22.11.2011.
<http://www.oulunrauhanyhdistys.fi/fi/yhdistys/>
- Paunu, Juha 1992. Viito Elävästi 2. Viittomakielen luonnetta ja rakenteellisia erityispiirteitä selvittävä oppi- ja harjoituskirja viittomakielen jatkokursseille. Kuurojen Liitto ry.
- Rainò, Päivi 2000. Carl Oscar Malm – suomalaisen viittomakielen isä. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 35–47.
- Rauhala, Niilo 2000. Taivaan ihanat lintuset – piirteitä Siionin laulujen kielestä. Teoksessa Aimo Hautamäki & Voitto Savela (toim.) Tulevaisuuteen ja toivoon. Vuosikirja 2000. Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry, 38–45.
- Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1984. Mitä kääntäminen on. Suom. Pauli Roinila. Helsinki: Oy Gaudeamus Ab.
- Rissanen, Terhi 2006. Viittomakielen rakenteen visuaalisuudesta ja ikonisuudesta. Teoksessa Niina Hytönen & Terhi Rissanen (toim.) Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä. Helsinki: Finn Lectura, 26–63.
- Saksa, Silja 2004. Baabelin perilliset. Kääntäjien ja kääntämisen historiaa. Keuruu: Otavan kirjapaino oy.
- Salmi, Eeva & Laakso, Mikko 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Libris.
- Savolainen, Leena 2000. Viittoman rakenne. Teoksessa Anja Malm (toim.) Viittomakieliset suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189-200.
- Savonen, Karri 2008. Bob Dylanin laulujen suomennosten vertailu. Teoksessa Irmeli Helin & Hilikka Yli-Jokipii (toim.) Kohteena käänнос. Uusia näkökulmia kääntämisen ja tulkkauksen tutkimiseen ja opiskelemiseen. Helsingin yliopisto. Käännöstieteen laitos.
- Suihkonen, Lassi & Seppänen Christian 2008. Psalmin 18:8-16 metaforien kääntäminen. Essee kurssille ”Käännösteoriat ja Vanhan testamentin metaforien kääntäminen”. Teologinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2005. Historia. Viitattu 31.3.2012.
<http://www.srk.fi/index.php?p=historia>
- Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2007. Siionin laulut ja virret (12.painos). Oulu: Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry.
- Suomen Rauhanyhdistysten Keskusyhdistys ry 2011. Siionin laulut – kokoelman uudistaminen. Tiedotustilaisuus Tampereen rauhanyhdistyksellä 12.2.2011. Diaesitys.
- Takala, Marjatta 2002. Kuulovammaisuus. Teoksessa Marjatta Takala & Elina Lehtomäki (toim.) Kieli, kuulo ja oppiminen: kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Helsinki: Finn Lectura, 25–42.
- Taub, Sarah F. 2001. Language from the body. Iconicity and Metaphor in American Sign Language. Cambridge University Press.

Tommola, Jorma 2004. Mikä on kääntämisen ja tulkkauksen ydin? Teoksessa Jorma Tommola (toim.) Kieli, teksti ja kääntäminen = Language, text and translation. Turku: Turun yliopisto, englannin kielen kääntäminen ja tulkkaus, 9-20.

Turja, Hanna-Kaisa 2011. Henkilökohtainen tiedoksianto 28.3.2011.

Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännteoriaan. Helsinki: Finn Lectura.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Wallvik, Birgitta 2001. Viitotulla tiellä. Helsinki: Finn Lectura.

LIITE 1: Käännettävien Siionin laulujen sanat

Siionin laulu 278

1. Ihmettelen Luojan töitä:
kesäkukkain hehkua,
poutapilven valkeutta,
tähtitaivaan suuruutta.

2. Ihmettelen lapsen mielin
Abrahamin uskoa,
kun hän alla tähtitaivaan
luotti sanaan Herransa.

3. Kiitän Luojaa isänmaasta,
kodistani rakkaasta,
enkelistä, joka ohjaa,
sydämeni uskosta.

4. Saman tähtitaivaan alla
Isän siunattuna saan
luottaa Herran lupaukseen:
periä saan kauniin maan.

Aili Pasanen 1997

Siionin laulu 283

1. Taivaassa minulla on sinut,
oi armollinen Jumala.
Maan päällä turvaan otit minut,
näin olet turva ainoa.
Jos käynkin tietä vaikeaa,
kätesi ohjaa, taluttaa.

2. Jos nääntyisikin vaivan alla
niin ruumiini kuin sieluni,
ei ole valtaa kuolemalla,
kun sinä olet toivoni.
Kallio olet sydämen,
osani iankaikkinen.

3. Lähellä Herraa, Jumalaani
on aina minun onneni.
Näin turvaan sinuun, auttajaani,
ja kerron armoitöistäsi.
Sinulle kiitos, että saan,
tietäsi käydä kunniaan.

Niilo Rauhala psalmin 73 pohjalta 1994

Siionin laulu 316

1. Hiljaisuutta, Vapahtaja,
minä kaipaen elämään.
Sielussani aallot lyövät
usein aivan yli pään.
2. Hiljaisuutta, rauhaa etsin,
tunnen usein ikävää.
Mistä löydän lepopaikan,
missä sielu levähtää?
3. Usein täällä, Vapahtaja,
itken omaa pahuutta.
Usein mieli maahan painuu,
synti polttaa sielua.
4. Vielä kysyn, Vapahtaja,
missä lähde janoisen?
Vastaa, Isä, lapsellesi,
pyydän sitä, anelen.
5. ”Tässä olen, lähelläsi,
tässä lähde avoin on.
Yhä kuljen vierelläsi,
katkon kahleet tuomion.”
6. Synninpäästön sanomassa
sielu rauhan omistaa.
Taivaasta on tämä sana,
Pyhä Henki vahvistaa.
7. Hiljaisuus ja tunnon rauha
aarteita on sieluni.
Kiitä, sielu, elämästä,
jonka Herra lahjoitti.
8. Niin kuin lintu taivaan sineen
lentää siivin riemukkain,
nousee ruumis mullan alta
aamuun ikisunnuntain.

Teuvo Aho 1998, 2004

Siionin laulu 317

1. Niin levoton on tänään maailmamme,
nyt kansat ahdistuen kysellee:
Kun uudet uhkat ovat edessämme,
maanpiirin kaiken mikä kohdanee?
On lyhyt, hauras elämä maan päällä,
ei pysyväistä sijaa ole täällä.

2. Uskova nuori miettii kilvoitusta.
Hän kysyy: Jaksanenko vaeltaa,
kun ristin tiellä tuntee uupumusta
ja vaivaa, pilkkaa osaksensa saa.
Vaan älä koskaan toivoa pois heitä,
uskoen katso entisiä teitä.

3. Myös pyhät ennen vaivan alla kulki
Herransa armoon, voimaan turvaten.
Hän jalopeurain julmat kidat sulki,
viilensi liekit pätsin tulisen.
Kun koetuksiin joutuu elämämme,
on Herra itse meidän vierellämme.

4. Kuin Mooses katso tuolle puolen ajan
näin hylkää houkutukset synnin maan.
Saat armopalkan luona Vapahtajan,
kun Isän siunattuja kutsutaan.
Pois jäävät risti, matkan vaivat kerran.
Vain ajan rahtu, koittaa päivä Herran.

Marjut Vannas 2005